

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

YIL : 5. SAYI : 22. CİLT : 5. MART, NİSAN, MAYIS 1969

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :

Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No: 61, D: 5
Ankara

Dizildiği ve basıldığı yer :

FON. MATBAASI

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 TL.

Yabancı Memleketler : 40 TL.

İLAN TARİFESİ :

Dergimizde yayınlanacak ilânların
Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası
500 TL. dir.

Gönderilen yazılar ve resimler ba-
sılsın veya basılmasın iade olun-
maz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılarda
gerekli düzeltmeleri yapmaya yetki-
lidir.

Dergide basılan tercüme yazılar-
dan doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

İÇİNDEKİLER

- Millet Yıldızları **KAFKASYA**
Düşünce (Şiir) **YAHUTLU S.**
Abhaz Değirmencilik
Tanrıçası **Beygua. Ö.**
Üründeki Çerkesler **Tuğuj. A.**
Çerkes (Abhaz) Atasözleri **İNALYIPA**
Koças (PİYES) **TSEY İ.**
Uruzmağın Ziyafeti (Hikâye) **ZURAEV A.**
K. Kafkasyadan Haberler
NOGHUMUKO Ş.B.
Yaşar Doğu **ALHAS İ.**
Mahmut Atalay
Harun (Hikye) **LERMONTOV M.**
Çerkesler Milletmidir? **Dr. GÜSAR V.**
Sen—Ben (Şiir) **MESBAŞE İ.**
Abhazlar Kimlerdir? **TERİM Ş.**
Bir Avuç Toprak (Hikâye) **HAZRET A.A.**
Aktüalite

Basıldığı tarih : Mayıs 1969

MİLLET YILDIZLARI

«İki türlü yıldız vardır» diyor Çerkes şairi. Birincisi herkesin bildiği gökteki yıldızlar. Bulutlu havalarda, güneşin olduğu zamanlarda kaybolan, arada sırada meydana çıkan, görünüşleri, gibi kayboluşları da tesadüflere bağlı olan yıldızlar. Sayıları çoktur bunların.. Sıcak yaz akşamlarında, mavi gök yüzündeki muhteşem görünüşleriyle insanlarda heyecan uyandırır. Ancak Karanlığın içinde varlıklarını iyice hissettirdikleri içindir ki dikkati çekerler. Bütün bunlara rağmen onların varlıkları «Göklerin süsü» olmaktan ileri geçemez.

Diğer yıldızlara gelince, bunlar da «MİLLET YILDIZLARI»dır. Ne gök yüzünün süsüdürler, ne de sayıları milyonlardadır. Arada bir parlayıp, sönüvermezler. Ne bulutlar, ne fırtına, ne yağmur, hattâ ne de güneş MİLLET YILDIZLARI, na etkide bulunamazlar. Onların parlaklıkları günden güne arttığı gibi hiçbir zaman gözden kaybolmazlar. Diğer yıldızlardan çok büyük ayrıntılar gösterirler. Onların ışıkları yalnız vatanlarını aydınlatır, ışınlarıyla yalnız vatandaşlarına yol gösterirler. Çok azdır sayıları Millet Yıldızlarının ve çok zordur MİLLET YILDIZI olabilmek. Hiçbir esinti, milletin verdiği değerden başka hiçbir mükafat onları etkileyemez. Onlar yalnız ama, yalnız «VATAN ve MİLLET»leri için ışıldarlar. Işıklarının başkaları için yansması, yansısı bile onları aydınlatması mümkün değildir.

Evet, az çok azdır MİLLET YILDIZ, larımız. Ama hiç yok da değildir.

MİLLET YILDIZ, larımızın sayılarının çoğalması en büyük dileğimizdir.

KAFKASYA

ŞİİR:

YAHUTLU SEFER den
Çeviren : N. KARBEÇ

D Ü Ş Ü N Ç E

Ağaç dallarından yapraklar
Yavaşça dökülüyorlar.
Kış da geldiğinden,
Canım daha da sıkılıyor.

Seni göremiyerek,
Kaygılar içinde yanıyorum.
Duyduğum da befiti,
Duygularım sana ulaşsın.

Pespeşe geçen ayları
Soğuk havalar kovalıyor,
Sözün kesildiği yıl da,
Bahar sevinciyle gitti.

İki gönül arasındaki yoldan yürüyerek
Gel de bana.
Canıma can olsana,
A benim tasam, düşüncem.

Sığamıyarak kâlbe,
Bunaliyor sana olan sevgi,
Senin için aranarak
Uzak yolunu gözlerim.

Bana yeniden gelirsen
Sıcak bakışlarımı yetiştir de,
Irmak donduysa da,
Sevinç gözyaşlarından erir.

ABHAZ DEĞİRMENCİLİK TANRICASI SAWINA VE...

Yazan : Beygua ÖMER

Abhaz baştanrısı ve 30 dan fazla tanrı ve tanrıçaları ast ve üstlü hiyerarşik sistemde gruplaşmışlardır. Bu gruplardan biri de Yer'deki Toplum - İskân - Şehir - Bereket grubudur; tanrıçası Tsıwina (Sıwina, Sıuna, Cybele) dir, buna bağlı perilerden biri de değirmencilik tanrıçası Sawına'dır.

SAWINA'NIN TİPİ : Uzun boylu, ince yapılı, beyzi yüzlü, ince ve muntazam burunlu, siyah veya koyu kumral saçlı, yüzü ve endamı güzel, başı da bedeni de ayağı da beyaz kemersiz giyimli, başörtüsü bağlı olmayarak başa örtülüp arkaya sarkıtılmış, bütün üstü ve başı unla pudralanmış bir kız veya genç kadın olarak düşünülür, böyle olanlara kimi zamanlar şakadan «Sawına» diye hitabedebilir.

DOĞUŞU : Baştanrı Ra; bütün varlıkların ve her gücün kaynağı, her zerrede ve her güçte var ve hakim olan, her varlığın tek yaratıcısı ve bakıcı ve güdücüsü (Her olayın ve değişimin tek oldurucusu), zamana sığmaz, mekâna sığmaz, akla sığmaz, gücü her şeye yeten, eşsiz ve benzersiz, mutlak kemâl (kusursuz, salt üstün)dür. En şaşaalı ihtişamıyla Abhazcanın yansıtmakta olduğu Ra, eski Mısırlılarda tapınılmış, Türkçe ve Adıgacada da izi kalmıştır. Abhazlar Ra'ya inanmış, onu çok yaygınca anmış ise de, ona taptıklarını gösteren bir iz henüz bulunamamıştır, başka bazı tanrı ve tanrıçalar da böyledir.

İnsanlar, inandıkları insanüstü varlıkların cezasından korunmak ya da lütüfünü kazanmak için onlara sunulur, yakarışlar, ayinler yapmakla kulluk etmişlerdir. Bu seremoni, düşünülerek bulmanın veya öğrenmenin, ya da göreneğin sonucudur. Bu da zamana bağlıdır. Tapma ise, bu dış etkiler olmadan da var olan sevginin ifadesi olup yürektendir. İnsanın tecrübe ve dış etkiler olmadan önce taparcasına sevebileceği ilk ve tek varlık Ana (Anne)dir. Abhaz mitolojisi de ilk ve en çok tapılan varlık olarak anneyi gösterir: Abhazca ona ilkin (Kucakta en tutan, Ençok - taşıyan) anlamında olarak A-nı (Ana, anne) demiştir, sonraları da ona Şana ünvanını vermiştir ki etimolojik anlamları (Vareden - anne, Saran - anne, İsitân - anne, İşıtan - anne, Aş veren - anne) dir. terimi zamanla Tanrıça anlamında da kullanılmıştır. Ançve (Ançve) da onun başka bir ünvanı olup, etimolojik anlamları (Emilen - anne, Anne - tasviri, Anne - sembolü)dür. Eski Abhaz (Apsu, Abase)lar böyle kutsal ad ve ünvanları çeşitli anlamlar taşıyan (anlamca zengin) kelimelerden seçerlerdi. Şana ve Ançva da öyledir. Buna tapınış anneye olan üstün sevgi ve saygının tabii ifadesi idi.

Şana kültü yayılınca, birbirinden uzak tapınaklarının çevresinde toplanan müminleri gerek tapınak işlerinde ve gerek ihtiyaç maddeleri üretiminde

İşbirliği (Birlikte - çalışma, Yardımlaşma, İş ve hak ortaklığı) prensibine bağlı yerleşik toplumlar doğmuş, böylece tapınağa bağlı ve tapınak personeline yönetilen siteler (ve devamla şehir, mahalle, köyler) kurma geleneği başlamış veya gelişmiştir (Sümerde de görüldüğü gibi). Başka yazılarımızda delilleriyle daha geniş anlatılacağı üzere, bu ilk yerleşimde pazartesi günleri tapınak personeli tarafından cemaata haklar ve işler yazı ile tevzi edilirdi.

Şana tapınağının çevresinde böyle yerleşen halk, kendilerini toplayan Anç-va Şana'ya - yeni kurdukları hayatın ifadesi olarak - (Tı - wı - na) ünvanına da verdiler, Sıwına gibi söylenir ve etimolojik anlamları (Birlikte - çalışma - tanrıçası, şehir tanrıçası veya anası, bereket tanrıçası veya anası)dır. Bu ünvan ad yerine de söylenerek zamanla ayrı bir tanrıça adı sanılmış ve tanrıça (Tıwına) böylece ortaya çıkmıştır. Bu, Helenlerde Cybele, Hititlerde Siunas, Sümerlerde Tamuti... ve olabilir ki Türkçede Suna olmuştur.

Tıwına cemaatinin çeşitli iş gruplarının Tıwına'ya bağlı tanrı ve tanrıçalarından biri de (Değirmencilik Tanrıçası Sawına) idi. Bu adın etimolojik anlamı yoktur. Belli ki Tıwına'nın değişik bir söylenişi olan Sawına zamanla ayrı bir tanrıça adı sanılmasından (değirmencilik tanrıçası Sawına) doğmuştur.

Sawına'ya kimi ilâhilerde «Sawınaw = Ey Sawına» diye hitabedildiğinden bu hitabın sehven Sawına yerine yazıldığı önemli bir derlemede görülmüştür ki bu derlemeyi kaynak edineceklerin bu yanlışlığı gözönünde tutmaları gerekir.

İLK DEĞİRMENLER : İlk değirmenler herhalde evlerin müstemilâtında, örneğin kilerde veya bitişiğinde ve hiç değilse avlısının içinde kurulu bir el değirmeni olup, işletilmesi evin iç işlerinden biri olarak kadınlarca yapılırdı. Nitekim, Sawına'yı ve ilâhisini en çok kendisinden duyduğum Tukapha Habibe de evinin kilerindeki el değirmeninde, SaĀına ilâhisini çağıra çağıra un öğretür veya yemlik mısır yarması yapardı. İlk değirmen işletilmeleri evin iç işlerinden ve kadımlara ait olması yüzünden olmalı ki değirmencilik piri tanrı olmayıp tanrıça olmuştur.

İLÂHİSİ : Yer yer ufak tefek değişikliklerle, fakat ruh ve anlamı değişmeden söylenen bu ilâhinin hatırda kalan mısralarını asıl şekliyle aşağıda sunuyoruz. Ancak, başlığını ve ilk iki mısramı biz ekliyoruz :

Sawına nıhua

Zvla çvıçvı, mıxı psıla,
Yeyberğetseyt mezeyla.
«Wa Sawına, Sawına!
Alagaüi Sawına!
Asakv kewa yılağa,
Bsakv xaççıla bılağa!
Gublâa tpla yaasgalap,
Saara xıla yısgalap.
Bılagala, bılagala,
Bsakv xaççıla bılagala!»

Savuna duası (Türkçesi)

Enerjili tohum, can veren tarla,
Birbirlerini bereketlendire.
«Ey Savuna, Savuna!
Öğütücü Savuna!
Pudrası savurula savurula öğüt,
Pudranla havayı kaplarcasına öğüt!
Küçük darayı dolu getireyim,
Büyük darayı tepeli doldurup götüreyim.
Hep öğüt, hep öğüt,
Pudranla havayı kaplarcasına öğüt!

ÜRDÜNDEKİ ÇERKESLER VE DERNEKLERİ (x)

Yazan : Tuguj ADİL

Bugün Ürdündeki Çerkeslerin bir yardımlaşma, bir kültür derneği ile bir de spor kulupleri vardır. Bu dernekler ve yaptığı işler şöyle sıralanabilir :

ÇERKES BİRLİĞİ : 1964 yılında Ammanda kurulmuş olan derneğin hali hazırda bir folklor ekibi birde futbol takımı vardır. Daha çok Çerkes Kültür ve edebiyatının gelişmesi için çalışmakta bunun yanısıra hemşehriler arasında Şuurlu bir şekilde birlik ve beraberliğin teminini amaç edinerek çalışmalarına devam etmektedir. Bu derneğin kültür ve edebiyat alanındaki çalışmaları hemşehrilerimize çok faydalı ve takdire şayan olmuştur. Şimdiye kadar sayısı onbeşi aşkın Çerkesce plaklar doldurmuş ve üç Çerkesce yazılmış piyesi sahneye koymuştur. Kafkasya'dan bir kaç sefer Çerkes filmleri getirtilip hemşehrilere gösterilmiştir. Çerkesce dil ve yazı kursları açıp büyük küçük bir çok kimseye Çerkesce okuma yazma öğretmiştir. Ürdün Radyosunda hafta da bir saatlik Çerkesce yayım yapmakta, her sene bir kaç sefer balo ve geziler tertiplemekte, en önemlisi ve

takdire şayanı her sene Kafkasyaya (Kabartay - Balkan Muhtar Cumhuriyetindeki Çerkesce öğretim yapan NALÇIK ÜNİVERSİTESİNE) 10 öğrenci gönderip yüksek tahsil yapmalarını sağlamaktadır. Bu cemiyet kültür ve edebiyat ve diğer sahalardaki çalışmalarını halen devam ettirmekte ve günden güne gelişmektedir. (darısı bizim buradaki cemiyetlere)

Çerkes yardım ve hayır derneği: Adından da anlaşılacağı gibi bu yardımlaşma derneğidir. Merkezi Amman'da olup Vadissir, sıvaylar, Naur da da şubeleri vardır. Cemiyetin aynı adı taşıyan birde aylık yayın organı vardır. Gayesi, mali durumları yeterli olmayan hemşehrilere yardımda bulunmak, onları iktisaden kalkındırmak, iş temin etmek fakir öğrencilere yardımda bulunmak. Şimdiye kadar bir çok fakir hemşehri çocuklarına yardımda bulunmuş gerek Ürdün ve gerekse Ürdün haricinde yüksek tahsil yapmalarını sağlamıştır.

Yeni gençlik kulübü: Bir cemiyet veya kulübün aynı zamanda hem kültür ve edebiyat hem spor ve folklor ve hemde yardımlaşma faaliyetlerinde tam olarak bulunamayacağı nazarı itibara alınarak 1954 yılında kurulan bir Çerkes gençlik kulübüdür. Merkezi Ammandadır. Kuvvetli bir Futbol ve voleybol takımı, Ürdünde isim yapmasını bilmiş olan birde folklor ekibi vardır. Ayrıca birde aylık yayın organı vardır. Folklor ekibi gerek Ürdünde ve gerekse Ürdün haricinde gösteriler tertip etmiş ve her gittiği yerde seyircilerinin takdirini kazanmıştır.

Sayın hemşehrilerim şunuda belirtiyimki, Ürdünde birden fazla kulüp ve derneğin bulunması oradaki hemşehriler arasında bir fikir ayrılığının bulunduğu şeklinde anlaşılmasın. Kat'i surette böyle bir şey mevzu bahis değildir. Sadece yukarıda arzettiğim gibi yapılacak işlerin gereği yapılması için bu dernekler kurulmuştur. Yoksa fikir ve gaye bakımından hepsinin gayesi bir olup oda ÇERKESLİK VE ÇERKESLİĞİ YÜKSELTEMEK.....tir.

(x) ÜRDÜNDE KUZEY KAFKASYALILAR : Kafkasya Kültürel Dergi Eylül, Ekim, Kasım 968 sayı 8, sayfa 20, de geniş bilgi verilmiştir.

ÖNSÖZ

Çerkes — Abhazlar «Söz kurşun gibidir» derler. Söz bu kadar tesirlidir. Söz insanı hem yaşatır hem öldürür. Milletlerin, işleri güçleri, varlıkları yoklukları; geçmiş ve gelecekteki yaşantıları, hep dillerine bağlıdır. Eskidenberi her dilde atasözleri vardır. Bir milletin tarihi, edebiyatı, etnik estetik, felsefe, sevgi ve nefretleri ve idealleri atasözlerinde görünür. Başka bir tabirle bütün bunlar atasözlerinde akseder.

Atasözlerinin az sözle derin mana ifade eden özellikleri yanında sadeliklerini de gösterebiliriz. Bu hususta «Atasözü» - Kesin söz - tabiri üzerinde düşünülmesi bile yeterdir. Atasözü saf altın gibidir. Ne eklenti kabul eder ne de eksiklik... Derin anlamı olan bir hususu az, öz ve açık olarak anlatmak, ifade etmek, işte atasözü budur...

Çerkes-Abhaz atasözlerinin toplanması meyanda yapılan çalışmalar için nisbeten yeni başlanmıştır diyebiliriz. Bu işle uğraşanların sayısı maalesef çok azdır. Bu hususta faaliyet gösteren kimseler ise devamlı ve sistemli bir araştırma yapmayı sadece rasgele ve sistemli olarak çalışma yapmışlardır. Dolayısıyla unutup kitaplarına almadıkları atasözlerinin yekünü sayılmıyacak kadar çoktur. Bahis mevzuu atasözler bir asır önce bir subayın küçük oğlu olan GARG KURTSKİDZC tarafından toplanmış ve apsuva alfabesinde 1865 senesinde parça parça neşredilmiştir. Aynı zamanda çocuklar için hazırlanan ders kitapları ve hikaye, masal kitaplarında dayer, yer atasözlerine bölümler ayrılarak neşirleri sağlanmışsa da bir türlü sistemli ve toplu bir hale getirilememiştir...

Gerek yarım asır önce ve gerekse zamanımızda bu konu üzerinde en çok çalışma yapan D. GULYA olmuştur. GULYA 1907 yılında Abhaz bilmeceleri isimli bir kitap yayınlıyor ve bu kitapta nisbeten sistemli bir şekilde atasözlerin de toplamış bulunuyordu. Aynı yazar bu kitabı 1920 de daha da genişleterek ve atasözlerinin konularına göre tanzim ederek neşrediyor. Gulya'nın eserinden sonra yine bir kaç defa ve bu sefer Abhaz atasözleri namı altında eserler yayımlanmış fakat bunlarda sadece eski kitaptakiler aktarılmış olup yeni hiç bir şey ilâve edilmemiş ve araştırma yapılmamıştır.

Tarafından 1967 yılında bastırılan bu eserin muhtevisini teşkil eden Atasözlerimizin toplanması için bütün Abhazya'yı karış karış köy şehir demeden gezdim. Düğünlere, toplantılara ve aile sohbetlerine katıldım. Kadın erkek, genç ihtiyar herkesten sordum, soruşturdum ve bu gün için Abhazya'da bilinen atasözlerimizin bir kısmını sistemli ve ayrılmı (konularına göre başlık koyarak) hazırladım. Bu küçük kitap nisbeten olsun bir boşluğu doldurmuşsa bana ne mutlu.

1967 Sohbum — ABHAZYA Prof. Dr. İNALYİPA

ÇERKES ATASÖZLERİ

Abhazcasını derleyen : İNALYIPA

Türkçeye çevirenler :

MAHİNUR CEYLAN (PAPA)

ARDAŞAN KOBAS (ABGINBA)

ORHAN BARAN (KOPSIRGEN)

VATAN

İnsan vatanına bağlıdır. (veya İnsan vatanına bağlı olmalıdır).
Vatanını değiştiren insanı milleti sevmez, onu şeytan sever.
İnsan vatanını şam gibi görür.
Vatanını kaybeden yaşama hakkını da kaybeder
Kurbaga dahi içinde yaşadığı suyun en büyük olmasını ister.

YARDIMLAŞMA İŞ VE ZAHMET

Nimet külfetle beraberdir.
Çalışkan insan, hasat zamanı dört elim olsa der.
Çalışıpta açlıktan ölen insan mezarı görülmüş değildir.
Yağmur bile maksatsız yağmaz
İşinin ehli olmıyan insan, işçilerini dağa bakıtır.
Tembel insanın kazmasınının sapı kendiliğinde düşer.
Çalışkan insanın gözü toktur.
Emeğinin olmadığı aşa kaşığını sokma
Çanağının olmadığı yere kaşığını karıştırma
Demirciye soğuk tesir etmez
Elin kaldırmadığı lokma ağza girmez.
Balıkçı ıslanmadan balık tutamaz.
En büyük rızk, zekâ ile kol kuvvetidir.
Erken kalkanın, kurt görmüş insan gibi, nasibi açıktır.
İnsan işi ve sözü ile eşek ise kulakları ile tanınır.
Bu gün elinden geleni bu gün yap, yarınki işine rahatlıkla yetiş.
Ağaçkakan çürük ağaca vurmadığı zaman başı ağrır.
Faydasız iş (hareket) yoktur.
Çok konuşanın işi az olur.
Değirmen öğütülecek şey bulursa döner.
Gemi yapan pipo (veya ağızlık) yapana şaşarmış.

Hayvan ve tütün yetiştirmekle iş bitmiyor mesele onları satmak.

Kendine faydalı olki başkasınada olasın.

El değirmenini kâbeye götürürsende öğütmekten geri kalmaz.

İş yapmasını bilmiyenin işi eksik olmaz.

Zamansız ekilen zamansız biter.

Serçenin yenmesi yolmasına değmez.

Söylemek kolay fakat yapmak güçtür.

Gençliğini hay huy ile geçiren, ihtiyarlığında pişman olur.

Akılsız insanın karınca ile arının çalışkanlığını düşünmesi dahi ibret için kafidir.

Eve çalı çırpı bile getirsen işe yarar.

Alın teri ile kazanılan daha tatlıdır.

İşi iş olmıyanın sözüde söz değildir.

Külfetsiz nimetin tadı olmaz.

En verimsiz tarlandan çıkanı, en iyi dostun bile vermez.

Bir bağ yıkıp bir bağ yapan gibi.

Ev yapana yoldan geçen bile yardım eder.

Az söyle çok yap.

İşin sonu sabır ister.

Kazanmasını bilen harcamasınada bilir.

Çenenin izi kaybolmaz.

Rüzgârla yürüyen uzağa gider.

Boş oturmaktan boş yürümek yeğdir.

Sözünde değil işinde hızlan.

Oturmayan köpeğin kısmeti açıktır.

İşinde, birgün ara versen altı gün devam eder.

El eli yıkar.

El birliği insanı büyütür, sopa birliği ise öldürür.

Yamçı dikmesini bilmiyene su getirtirlermiş.

Amele gibi çalış, hükümdar gibi yel.

ÜŞENME VE ÜŞENMEME

Duran taş yosun tutar.

Tembeli yemek yerken tanıyamazsın.

Tembel insan suyun soğukluğunu baltasının ucu ile denermiş.

Tembel insan «Ah babamın çapası olsaydı ne kadar çok kazardım» dermiş.

Köprü, üstünden geçmeye üşeneni altından geçirir.

Kedi balık tutmak istiyor, fakat ayağım ıslanır diye korkuyor.

Tembellik hastalıktır çalışkanlık ise sağlık.

Tembel insan evinde bile yorgundur.

Tembel kadın, gün doğmasın der.

Nazik el, yabancı elin iş yapmasını severmiş.

Birisi için üşenen kendisi için de üşenir.

Ayı fındık için «kırmağa bile değmez» demiş.

Zahmet olmadan nimet olurmu (Veya Zahmet görmeden nimet gören varmı?)

Tembelin isteği gibi güneş doğmaz.

Yarınlar bitmez.

DÜZELTME

Geçen sayıda (sayı 21) sahife 4 de» MISIR ÇERKES SULTANLARINA SIGINAN OSMANLI ŞEHZADELERİ» başlığı baskı hatası olarak yanlışlıkla (Cem Sultan) olarak yazılmıştır. Özür dilereyere düzeltiriz.

KOÇAS

Yazan: Tsey İBRAHİM

— 2 — Çerkesçe'den çeviren: M. MEFEVİD

(Dört Perdelik Dram)

Hativ Şimdi hazırlarım... (Etraftan çalı, çırpı toplayarak ateş yakar, odunların uçlarını sivrilterek kurutulmuş et parçalarını onların ucuna takar.)

Tuguz — (Pabuçlarını düzelterek): Evet oğlum, yiyecek birşey hazırlamadan arkadaşlar gelirlerse Koças gücenir. Onun arkadaşlarına karşı çok duygulu olduğunu, onların ihtiyaçlarının hemen yerine getirilmesini istiyeceğini biliyorsun değil mi? Onun görünüşüne hi çaldanma, fırtına gibi bir adamdır o. Daha otuz yaşında olduğu halde Yüz yaşındaki Tuguz kadar zeki, arslan gibi cesur, ayı kadar da güçlüdür. Hangi prens onunla boy ölçüşebilir? Prens şöyle dursun onunla dünyada boy ölçüşecek adam yoktur. Herkes ne derse desin avcılıkta eşsiz, seavşta geri dönmek nedir bilmegen, güreşte Çerkesyad sırtı yere getiremeyecek bir yiğittir o. Hele alçak gönüllülükte heyyyy, onun gibisini olmadığını bütün ülke biliyor. (Biraz düşündükten sonra) Koças gibi bir yiğidi şimdiye kadar hiçbir Şapsug anası doğurmamıştır. Ne yazık ki kimsesizdir o, bu durum işleri biraz bozuyor, eğer onu desteklegen, arka çıkan kimseler olsaydı yapacağı büyük işlerin sınırı olmazdı.

Hativ - Prenslere Koçası neden sevmiyorlar? Onlara hiçbir zararı dokunmadığı halde onun adını iştirmek bile istemiyorlar Herkesten çok da Hatıkoayların Deoyps'ı onu çekemiyor... Geçen hafta babam beni bir iş için Deoyps'a göndermişti, arkadaşının oğlu olduğundan prens beni iyi karşıladı, bir süre konuşup, şakalaştıktan sonra söz bir ara Koçasa geldi. Onunla avcılık ettiğimi öğrenince, yüzü kireç gibi bembeyaz kesildi... Sesi de değişmişti; «O Koças denen herif gerçekten de söyledikleri kadar yiğit ve cesur mu?» diye sorunca, ben «Hiç şüphenez olmasın. Koças gibisi bugüne kadar yeryüzüne gelmemiştir.» Dedim. Bu sözüm üzerine «Vay utanmaz alçak! O soysuz köpeği bana karşı öğüp göklere çıkarıyorsun! O Şapsug göçebelerini bir elime geçirebilsem iplik bükür gib büküp, ezeceğim!» dedi, daha birçok ağza alırmayacak sözler sarfedene beni de korkuttu. Bunların Koçastan ne istediklerini anlayamadım.

Tuguz-(Endişeyle) Ah... Oğlum, o konu çok uzun... Kendisi prens olmadığı halde dünyadaki prenlere bir keçi derisi kadar kıymet vermediği, sempatik, yiğit, cesur olduğu için... Daha başka sebepler de var. Neyse bu konuyu keselim. (Derin, derin içini çeker).

Hativ-Peki, Deoyps bu söylediklerini yapar mı dersin?

Tuguz-İh... Anlamadım, yapar mı diyorsun? Yapacağından endişe ederim!... Koçasla Deoyps'ın dünyada bir arada yaşamasına imkan yok... İkisinden

birisi muhakkak temizlenecek... (Düşünceye dalar.) Kocas için çok korkuyorum...

Hativ-(Yerinden sıçrayarak) O kabına sığamıyan Deoyps, söylediklerini hiç bir zaman gerçekleştiremeyecektir anladın mı Tuğuz! Ona el kaldırmak isteyeniyi, yaptığına pişman edeceğime yemin ediyorum...

Tuguz-Yavaş ol bakalım. Bu kadcarcık şey için hemen barutlanma. Sabırlı ol. Gerçi alın yazısına karşı gelemeyiz ama böyle birşey olacak olursa hepimizin onun yanında olacağından kimsenin şüphesi olmasın. Hem de Deoyps'ın Koçası öyle kolayca dize getiremeyeceğine seni temin ederim. (Köpeklerin sesleri daha yakından duyulmaya başlar, bunu ıslık sesleri, bağırıp çağırılmalar izler.)

Tuguz-İşte arkadaşlar da yaklaştılar. Hativ, yüksek bir ağaca çık, şöyle keskin bir ıslık çal. (Hativ ağaca çıkar, ıslık çalmaya başlar, Tuguz da bir ağıt mırıldanır, uzaktan ıslık sesleri duyulur, Hativ ağaçtan iner, arada bir duraklıyarak, eliyle gözünü siper ederek uzaklara bakar.)

Hativ-(Korku ve heyecanla) Bize doğru bir gelen var... Çaldırın arkasına sinerek ilerliyor... Bizi gizlice izlediği her halinden belli...

Tuguz-(Silâhı kaparak yerinden fırlıyor) Şu çalıyı siper yap, vur devince hemen yapıştır, hazırlan... (Silâhını kapıp eli tetikte ağacı siper alır.) Şimdi bize gelen mısafirimizi bekleyebiliriz. Bakalım kimmiş? Neden saklanmak istiyor? Erkek ve yiğitse meydana çıkar. (Eğilerek karanlıkların derinliğine bakar, gelen çok genç birine benzer. Üstünde bir yamçı, baş ve yüzü bir başlıkla sarılmış, yüzünün görülmemesine çok dikkat ettiği belli.)

İKİNCİ SAHNE

Orada bulunanlar ve yeni gelenler

Tuguz - (Parmagını tetiğe dayayarak) Dur! Kimsin sen!?

Gelen yabancı - İyi akşamlar.

Tuguz - Kimliğini söyle akşamın iyi veya kötü olduğunu anlayalım.

Yabancı - Ben sizin düşmanınız değilim, size hiçbir zararım dokunmaz.

Tuguz - Ne istiyorsun?

Yabancı - (Etrafına bakınarak) Ben mi? Ben... Bu... Bir...

Tuguz - Korkma söyle, burada bir ben, bir de arkadaşımдан başka kimsecikler yok. Çekinme bizi kimse duyamaz.

Yabancı - Koças'ın nerede olduğunu öğrenmek istiyorum.

Tuguz - Koçası ne yapacaksın?

Yabancı — Bunu benden sormamanızı rica ederim, onun nerede olduğunu söyleyin.

Tuguz - Şimdi gelir, fakat herşeyden önce; kimin nesi olduğunu, Koçası görmek istemendeki nedeni öğrenmeniz gerek... (Gelen yabancı'nın yüzüne dikkatle bakarak uzun bir ıslık çalar.) Haaa... Prens, bu tasarladığın işin olamayacağını sana söylemek isterim.

Yabancı - Allah aşkına sus... Arkadaşının kim olduğunu öğrenmesini istemiyorum.

Tuguz — Ben seni nereye saklayayım? Arkadaşlar neredeyse şimdi gelirler, hem de oldukça kalabalıklar. Eğer görürlerse seni param parça didiklerler, bu senin yaptığın hiç de doğru birşey değil, hata işledin, hem de çok ayıp.

Prenses — Dederdiğim ne olursun böyle konuşma. Artık dayanamıyorum, sabrım taşı... Neredeyse çatlıyacaktım.. Ölmek üzereydim, neredeyse intihar bile edecektim. Ne olur onun ağzından bir çift söz işittir bana. Ne olur Tuguz! İşitmek istediğim ses yalnız onun sesi, görmek istediğim göz yalnız onun gözleri.

Tuguz-Ben seni ne yapayım şimdi. Aman Allah'ım. O halde gel buraya, yamçıyı ört üstüne, şurada saklan.

Hativ - (Tuguz'un yanına gelerek) Kimdir o genç? Kalbini mi kırmışlar, kadın gibi dert yapıyor?

Tuguz - Onların kalpleri her zaman kırık. Tanrı onların kalplerini çoktan kırdı. (Başını göstererek) İşte bunun içinde olması gereken şeyden yoksun dogdular.

Hativ — Çıldırdı mı yoksa?

Tuguz — İşte ona benzer birşey, fakat sakın bundan kimseye söz etme, hiç kimseyi görmemiş gibi davranacaksın, anladım değil mi?

Hativ — Evet, anladım.

Tuguz — İşte arkadaşlarda yaklaştılar, git onları karşıla da getir buraya, yoksa bizi arayıp dururlar. (Hativ ormana dalıp kaybolur.)

3. Sahne

(Tuguz Yalnız başına)

Tuguz — Koças, Koças! Yiğit ve cesursun, akıllısın ama bakalım bir kadına karşı davranışın nasıl olacak? (Avcılar önlerinde Koças, birer, ikişer ormandan çıkar, omuzlarında, sırtlarında av hayvanları, silahları, heybeleri gelirler.)

4. Sahne

(Tuguz ve gelen avcılar)

Tuguz — Akşamlar hayrolsun sayın ihtiyar! Siz burada oturup, dinleniyorsunuz, biz ise yorgun, argın geldik... Öf, geyiklerin peşinde epeyce koştuk. Uzaklara açılınca bir kısmımız kaybolmaktan korktuk, hattâ bir ara ormanda çadır kurmakta aklımızdan geçmedi değil, fakat karşımıza büyük bir geyik çıkınca bu fikrimizden vazgeçtik. Doğrusu avladığımız geyikte değerdi. Boynuzlarını ayırıp, derisini yüzdüğümüz zaman ne kadar semiz olduğunu görünce atmaya kıyamadık. Sonra almak üzere bir ağacın dalına asıp bıraktık. Ama benim asıl hayretime giden şey bizim (Topal Koca Manda)nın geyiği astığımız ağaç altından

kimseye kaptırmak istemiyor. (Gülerek) — Bıjedug prenslerinin bile böyle ayrılmaması oldu. Getiremedik bir türlü kendisini, anlaşılan kıymetli avımızı bir köpeklerinin olmadırına yemin edebilirim!...

Birinci avcı — Dünyada o köpeğin bir eşi daha yoktur. O, topal it, dünyadaki dag keçilerinin yavrularının azrailidir. Yakaladığı bir keçiyi imkanı yok ona bıraktıramazsın. Ne köpektir o!.

İkinci avcı — Ben öyle sanıyorum ki bizim köpeklerimiz görevlerini tam anlamıyla yerine getiriyorlar, bizimle çalışıyorlar, zorluğa katlanıyorlar; prenslerin baldırı çıplak vork'larının, hiçbir çaba göstermeden başkalarının kazançlarına göz dikip, bizim dağ keçilerini nasıl çaldıklarına insan akıl erdiremiyor. Bence bunlar dünyadaki köpeklerin en bayağısıdır. İşte aç çakal sözü tam bunlar için söylenmiştir. (Hepsi gülüşürler).

Koças — (Kızgın, fakat iradesine hakim bir şekilde) Düşmanlarına karşı bir hıncın varsa arkalarından dişlerini gıcır latma, onlara er meydanında yığıtlığını göster. Kazancını göz göre, göre çakallara yedirme, çalının arkasına gizlenip malını götürtürme; göz göre, göre götürtünse, götürenin arkasından yumruklarını sıkma, böyle şeyler çok ayıptır.

İkinci avcı — (Hiddetle) Avlarımızı götürürken görmüyorum, yoksa gök kubbe adına yemin ederim ki yolunmuş tavuk gibi cansız yere sererim onları!

Üçüncü avcı — Kazancımızı çaldıkları bir yana, prensin toprağında avlandığımızı ona iletip bizi öldürttüreceklerini söylüyorlar. Sanki toprak prensin babasından kalma tapulu malıymış.

Koças — Toprağı tanrıdan başka kimse yaratmamıştır, üzerinde çalışanlarıdır o!.

Bütün avcılar — Dilediğimiz yerde avlanabiliriz biz. Kimse engel olamaz, gerekirse prensleri öldürebiliriz.

Tuguz — (Koçasa yaklaşarak kulağına birşey fısıldar) Koças, biraz buraya kadar gel!...

Koças — Ey baba dostu Tuguz, bugün nen var senin, kaynar suya sokulup çıkarılmış gibi neden bu kadar neşesizsin? Yoksa prenslerin kokusu mideni mi bulandırıyor?

Tuguz — Sus da beni dinle. (Koças'ı bir kenara çekerek onunla birşeyler konuşuyor, bu sırada avcılar hiddetle silahlarını silip yerleştiriyor ve uyumaya hazırlanıyorlar. Diğer bir grupta şişlere etleri geçirmiş pişiriyorlar.)

Koças — (Dikkatle Tuguz'u dinliyor, hayretle) Ne dedin?... Sonra, sonra?

Tuguz — Sonrası bu.. Onu kimse görmesin diye bir çalının arkasına gizledim, üzerine de yamçıyı attım, seni bekliyor ama...

Koças — Ne diyorsun?

Tuguz — Arkadaşların prensler hakkındaki konuşmalarını bunun işitmesi hiç hoşuma gitmedi. Onun da bundan hoşlanacağını sanmıyorum.

Koças — Ondan daha beterlerini işitmeğe lâyük bir kadındır o. Onun için hiç tasalanma Tuguz.

Tuguz — Şimdi bu durumda ne yapacağız Koças?

Koças — İstedğin gibi düşün, nasıl dersen öyle yap, ben yorgunum, uykum var.

Tuguz — Böyle konuşma Koças, böyle konuşmazsın, sen erkeksin, onun bir kadın olduğunu unutma.

Koças — (Düşünerek) Peki şimdi ne yapmalıyız... Halimiz ne olur? (Birşey hatırlamış gibi) Ey arkadaşlar! Gece çok karanlık olacağına benzer, prensin köyü de hayli yakın, baskına uğrayabiliriz. Onun için silahlarınızı alıp şöyle bir çevreyi kolaçan edin, önemli yerlere nöbetçiler dikin. (Tuguza yavaşça seslenir) Sen de onlarla gitte birbirlerini göremeyecekleri bir şekilde onları nöbete yerleştir, sonra geri dön, sana ihtiyacım olursa, bana yetişebileceğin bir yerde bekle; Ben burada bekliyerek, kıymetli misafirimizin ne istediğini öğreneceğim. (Koças'tan başka herkes oradan ayrılırlar.)

(Devamı Var)

BALIKESİR KUZEY KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ ÇALIŞMALARINA BAŞLADI

Memnuniyetle haber aldığımızı göre 14. Ekim. 968 tarihinde kurulan Balıkesir Kuzey Kafkasya Kültür Derneği üye kayıt v.s. işlerine girişmiş ve derneğin kurucu heyet başkanlığına Galip Arslan getirilmiştir.

Yeni derneğimizi tebrik eder, kurucularına başarılar dileriz.

« URUZMAĞIN ZİYAFETİ »

A. ZURAEV'den

Çeviren : Beksultan Batrhan

Nart Uruzmağ, Yüksek duvarların çevrelediği evinde Nartların ünlü kişilerine ziyafet veriyordu. Evin büyük ocağında kazan kaynarken başta Uruzmağ olmak üzere bütün misafirleri yerlerini almışlardı. Uruzmağ bir ara odunları içeri almak üzere dışarıya çıkmıştı. Birden havada beliren iri bir kartal üzerine süzülerek kürkünün kayış bağının iki yanlarına pençelerini daldırdı ve onu havalandırdı. Kısa bir süre havalarda dolaştırdıktan sonra da deniz ortasında bulunan adanın üzerindeki siyah bir kayanın üzerine bırakarak gözden kayboldu.

Ziyafete gelenler sohbetে dalmış, Uruzmağın dönüşünü beklerken, kazandaki aş pişmiş, ateş sönmeğe yüz tutmuştu. Uzayan zamana rağmen Uruzmağ bir türlü görünmüyor, ne oldu?.. neden gaiplere karıştı? diye düşünenler de bunu açıklamaya cesaret edemiyorlardı. Oysa ihtiyar Uruzmağ, gecenin karanlığında üzerinde bulunduğu kayadan hangi yöne gitse inecek yer bulamıyor, inleyip, bağırarak— İhtiyarladığımı kartlallar bile anladılar, benimle alay ediyorlar... Ulu tanrım sana ne yaptım ki başıma bu felâket geldi— diyordu. Yavaş yavaş Ulu tanrım sana ne yaptım ki başıma bu felâket geldi — diyordu. Yavaş yavaş mağ, yerde kum üzerinde bir çocuğa ait ayak izlerini gördü. İzi izlerken bir patıkaya rastladı. Patıkayı izleyerek kayadan indi ve yolun sonunda da bir eve rastladı. Evin aydınlık penceresinden içeri baktığı zaman yaşlı bir kadın ve bir erkekle önlerinde oynamakta olan bir çocuk gördü. Bu manzara karşısında hayli düşünen Uruzmağ içeriye girmeye karar verdi. İçeri girdi ve içerdekilere tünaydın dedi. İhtiyar kadın ve erkek ayağa kalktıysa da bir karşılık vermeden tekrar oturdular. Uruzmağ da kapının hemen yanına oturdu. Bir süre sonra kadının Uruzmağın önüne, üzeri yiyeceklerle dolu bir masayı getirip bıraktı. Uruzmağ bir yandan iştahla yemeği yerken öbür yandanda önünde hoplayıp, zapparak oynamakta olan çocuğu izliyordu. Bir ara elindeki yemek için kullandığı bıçağının üzerine bir miktar yiyecek koyarak çocuğa uzattı ve — Gel, yanaş bana güneşim.. İkramımdan bir parça da sen ye — dedi. Çocuk bu davete koştu fakat yemek alacağı yerde ayağı sürterek pıçağın üzerine düştü. Pıçak çocuğun tam kalbine saplanmıştı, hemen öldü. İhtiyar kadın ve erkek cansız yatan çocuğu yerden aldılar ve hiç bir şey söylemeden onu toprağa verdiler. Uruzmağ bu olaydan çok üzgündü... Kalktı ve aynı yoldan eski kayalığına döndü. Yoktan çocuğun ölümüne ve ihtiyarların kederine sebep olduğunu düşündükçe göz yaşlarını tutamadı ve ağlamaya başladı.

Aradan bir süre geçti. Birden aynı kartal üzerine süzülerek Uruzmağ'ı pençeleri arasına aldı ve havalandırdı. Denizi aşırarak evine ve alındığı yere bıraktı. Uruzmağ odunlarını aldı ve misafirlerinin oturmakta oldukları odaya girip yere bıraktıktan sonra —Size eski bir hikâyemimi yoksa yenisinimi anlatayım? diye sordu. Misafirler — Eskisini belki biliriz, yenisini anlat dediler. Uruzmağ az önce başından geçenleri bütünüyle anlattı. Nartlar hayret ve hayranlıkla dinliyorlardı. Birden yan odadan Ahsine — Afşine'nin hıçkırık ve feryatları yükseldi. Hıçkırıkları arasında — Nartların asilleri, Soyumuzun ileri gelenleri, kusurumu bağışlayın.. Huzurunuzda ananelerimizi mühafaza edemeyerek ağlıyorum. Onun (Uruzmağ'ın) 17 oğlu vardı, 16 sı onun elinde öldüler. Son oğlunu ben akrabalarımız olan Donbertovim'a lara büyütmeleri için vermiş, yavrucağın orada bulunamayacağını sanmıştım. Görüyorsunuz ki oda onun elinde can verdi. Şimdi ihtiyarlığında kim ona ((Uruzmağ'a) bakacak, hali ne olacak?— diyordu. Nartlar son derece teessüre kapılmışlardı, göz yaşlarını tutamayarak oradan ayrıldılar ve Uruzmağın ziyafeti de bu elemli hal içinde sona erdi.

Misafirleri gittikten sonra Uruzmağ elemiyle baş başa kaldı. Günleri bu acı ve üzüntü içinde geçiyor, etrafını görmeden, tebessümü unutan bir yüzle kalkık omuzları arasındaki başı düşük oradan, oraya gezinip duruyordu. Gün geçtikçe büyüyen kederi tahammül edemeyeceği bir dereceye gelince Nartların bölgelerinde bulunan ve dertlilerin şifa aradıkları kurşun renkli bir taşın üzerinde gün ve gecelerini geçiriyor ve adeta sürünüyordu.

Uruzmağ'ın bu yürekler acısı halini gören sihirbaz kadın bir gün önünü kesti ve —nedir senin bu halin? canlı bir ölüye döndün. Unutmaki senden daha fazla kederi olanlar da vardır. Netekim, Miry Fiy Sautag senden daha bahtsız biridir. Kederi seninkinden dah büyük olduğu halde senin gibi perişan değildir. Biraz kendine gelmelisin— diyerek uzaklaştı.

Bu sözleri dinleyen Uruzmağ, kendi acizinden utandı. «Benden daha dertli olan bu adamı görmem ve onu kendime örnek almam hiçte fena olmaz» diye düşündü ve onu aramağa karar verdi. Ertesi sabah güçlü atını eğerledi —Ya mevlâmı ya da belâmı bulurum— diye yola koyuldu. Nerelerden geçti? ne kadar dolaştı, bunu tanrı bilir... Nihayet bir gece yol çobanların geceledikleri bir yere düştü. İlk rastladığı çobanı— Tanrı sana çok hayvan versin— diye selâmladı.— Tanrı sana da çok hayvan versin diye karşılık veren çoban; —Uzaklardan gelen bir yolcuya benzersin, atından in, buyur. Misafire yerimiz vardır— dedi. Uruzmağ, bu daveti kabul etti ve atından indi. Çoban hayvanlarını sağdıktan sonra misafirine hayvancıklarından birini keserek şiş yapmaya koyuldu Uruzmağ çobana bakıyor onda gördüğü şeyi merak ediyordu.. dayanamadı ve — Ey iyi kalpli adam; belki sormakla hata ediyorum ama merak ettim. Ne oldu senin burnuna?— diye sordu. Çoban bu soruya çok içerlemişti.. —Şayet misafirim olmasaydın hak ettiğini bulurdun şimdi! Ne yapayımki misafirimsin diye şiddetle karşılık verdi. Uruzmağ, çobanın bu tepkisine rağmen onu rahat

bırakmaya niyetli değildi. Kim olduğunu, başından geçenleri, niçin seyahata çıktığını ve niçin kimi aradığını etraflı olarak anlattı.

Çoban bu samimi açıklamaya daynamadı. —Öyle ise aradığın adam benim. Seni bana gönderen kimse Allah'ından bulsun, zira eskijen acımı, bahtsızlığımı yeniden yaşattı — dedikten sonra anlatmaya başladı :

— Benim yedi oğlum vardı. Hepsi birbirinden canlı, birbirinden atak ve birbirinden güzeldiler. Hepsi büyüdüler ve benimle avlanmaya çıkacak yaşlara eriştiler. Birgün oğullarımı yanıma alarak avlanmaya çıktım. Bütün gün bir şey bulamamıştık. Akşam üzeri Tanrı bizi bir mağaraya ulaştırdı, geceyi orada geçirmeye karar verdik ve ateş yakarak istirahataya geçtik. Bir süre sonra ışık çalarak bir dev mağaraya geldi. Alnında tek gözü, omuzunda kökleri ile sökülmiş bir ağaç ve önünde de kalabalık koyun sürüsü bulunuyordu. Omuzundaki ağacı hızla yere vurarak param parça etti, koyunlarını mağaraya yerleştirdi ve mağarasının girişini de iri kayalarla kapattıktan sonra bize dönerek —Sağ ve salim olarak gelmiş olunuz benim değerli misafirlerim. Sizi hangi Tanrı, hangi dağın rüzgârı buraya attı?— dedi. Bizde gereken cevabı verdik. Bunun üzerine Dev bize hayvanlarından birisini kesti ve ateşte kızartarak ikram etti. Sabah olunca koyunlarını mağaradan çıkardı ve fakat bizi içerde bırakarak girişi iri kayalarla kapattıktan sonra çekip gitti. Bütün gün mağaradan çıkmak için çırpındık durduk, ne varki kayalardan birisini bile oynatmamız, bir delik açmamız mümkün olmadı. Akşam olunca Dev yine koyun sürüleri ile geldi ve yine bize bunlardan birini keserek ikram etti. Bu hal 15 gün ve 15 gece devam etti ve bizi her gün kestiği koyunları ile besledi. Ancak bu müddetin sonunda beni önüne alarak —Misafirlik ilanihaye değildir. Bir gün ve bir gece geçtikten sonra o da ev sahibi sayılır. Şimdi bize yemeği sen hazırla— dedi. Ben —Size ne ikram edebilirim. Biliyorsunki bende bir şey yok— dedim. O, şiddetle —Oğullarından birini kes— dedi. Bu kesinlik karşısında oğullarımın birer birer yüzlerine baktım. Anlıyordumki bu benim yapabileceğim bir şey değildi. Düştüğüm çaresizliği fark eden büyük oğlum— Ben kardeşlerimden önce gün ışığını gördüm ve onlardan fazla yaşadım, onun için beni kes babacığım— dedi. Hepsi birşeyler söylemek istiyordu, en küçükleri atıldı, —Ağabeylerim sana her hususta yardımcı olacak durumdalar, ve sana rahat ettirirler, bense daha sana yardım edecek duruma bile erişemedim ve daha bir süre de yük olmakta devam edeceğim. Bu durumda beni kes babacığımki hiç değilse bu güç durumunda olsun sana hizmet edebilmiş olayım— dedi. Bu benim için feci bir şeydi, fakat devden başka türlü kurtulmamızda mümkün değildi. Çocuklarımı bir kaç defa tekrar tekrar gözden geçirdim ve sonunda büyük oğlumun el ve ayaklarını bağlayarak kestim, temizledim, pişirdim ve devle birlikte yedik. Ertesi gece dev bize koyununu kesti daha sonra ben ikinci oğlumu ikram ettim. İşte böylece 7 oğlumu da elimle kestim ve devle birlikte etlerini yedim. sekizinci olarak dev beni yakaladı ve iki ayağıma şiş sokarak yanmakta olan ateşin üzerine bı,

raktıktan sonra uykuya daldı. Ateşte yınmağa başladığım sırada bana geçirilen şişe bağı bir tokmak gözüme ilişti. Ona dayanarak bütün gücümlle kendimi kurtarmağa çalıştım. İşte burnum bu sırada yandı. Nihayet şişten kendimi kurtarmıştım. Şişe ateşe sokarak kızınca kadar bekledim ve artık emniyetle uyumakta olan deve yaklaşarak tek gözüne var kuvvetimle sapladım. Dev acı ile haykırarak beni yakalamak üzere saldırdı, kendimi koyunların arasına attım. El yordamıyla beni bulamayacağını anlayan dev kâh tehditle. kâh yalvararak beni yanına çağırıyordu... Bense hiç ses çıkarmıyordum.

Sabah, koyunlarını birer birer bacaklarının altından geçirerek sürü başı keçisine emanet etti ve bu hal bir kaç zaman böylece devam etti: Geçen günler zarfında yanan yaralarım iyileşmeye başlamıştı. Dev uyudukça kestiğim koyunla da besleniyordum. Beni kaçırmamaya dikkat eden, fakat bir türlü ele de geçiremeyen dev bir gün bana —Artık hayatım boyunca gün yüzü göremeyeceğim. Kuvvet ve şansımı bu yüzükten alıyordum, bana lüzumu kalmadı al senin olsun diye önüme doğru fırlattı. İnanmış ve çok sevinmişim.. alıp parmağma geçirdim. Yüzük parmağıma oturur oturmaz —O burada, O burada— diye ses vermeye ve yerimi belli etmeye başladı. Dev hemen ayağa kalkarak sesin geldiği yöne saldırdı, ben yüzüğü çıkarmaya çalışarak kaçmaya başladım?. Ne varki yüzük parmağımdan çıkmıyor ve nereye kaçsam O burada, O burada diye deve yön veriyordu. Bu kovalama ve kaçma sırasında gözüme ilişen baltayı kaparak parmağımı yüzükle birlikte kestim. Yüzük parmağımla düştüğü yerden yine o burada diye ses vermeye devam ediyordu. Parmağımla kestiğim yerde iri bir kütük vardı ve yüzüklü parmağım bu kütüğün arkasına düşmüştü. dev ani olarak ve şiddetle o tarafa atılınca o kütüğe çarptı ve kütük param parça oldu. İşte bu kesik parmağımda orada kestiğim parmağımdır.

Günler böylece geçip gidiyor ve ben mağaradan çıkmaya imkân bulamıyordum. Nihayet sürü başı olan keçi aklıma geldi ve onu keserek postuna bitünmek suretiyle çıkışı denemeyi göze aldım, Öyle de yaptım, Posta bürünüp koyunların peşine geçtim, önüne gelince yoklamasına rağmen fark edemedi ve beni keçisi sanarak —Sürümün başı keçim.. git koyunlarımı güzelce otlat ve akşama salimen getir diyerek beni dışarı bıraktı. Böylece mağaradan dışarı çıkar çıkmaz —Hediyelerine teşekkür ederim diye bağırdım. Dev çılgın gibi sesimin geldiği yöne doğru koşmaya başladı., uçurumun istikametinde koşuyordum, hırsla ardımdan koşan dev uçurumu görmediğinden aşağıya doğru uçtu ve yere düşerek parçalanmak suretiyle öldü.

İşte bu olaydan sonra sürüyü alarak buraya geldim. Çok acılı günler feci anlar yaşadım. Senin derdin benimkinin yanında nedir? Evet sende istemeyerek çocuklarını öldürdün ama hiç değilse benim gibi zorlanmadın ve etlerini yemedin— dedi.

Uruzmag dinledikleri karşısında kendi kederini unutmuş ve adeta bu dertli insan önünde utanmıştı.. Meğer beterin beteri varmış.

Bu hikâye sizlere de ders olsun, dertlerinizi unutunuz ve göz yaşlarınızı siliniz. Unutmayınız ki Onulmaz sandığınız dertlerin nice beteri vardır.

«КЪЫТХУЕБЛАГЪЭ, ФОУСЭТ»!

Усанлуз Балыкзар Фозуат и
 деген тхыфеджахар куэ
 шыгуараши. Ахар фы
 алыгы пэгуашц кыра
 ады ахам. Къэбарде
 Балыкзарым икыу аджыба
 Сирнем. Динашым иша
 гунам хэтэхэм абы
 дынашты. Динаш днаса
 дыдеит ди цыгуэбэ усанлуз
 кышынлуз
 «Фозуат фы гуэсуу икы
 Шхыа къамыкыуаро?»

Дэ данэ лашыкыхэцхыа
 шыгуэбэ Фозуат и гуэ
 шыкытыр. Куэдым Балы
 кзарым и усэхэр укы иштэ
 «Адыга фышццэ хэсэм» ады
 кышынлуз шыгуэбэ иша
 кышынлуз Фозуат и усэ
 кышынлуз иштэ. Ар «Уафэр
 дыдыт» сбарышар врат.
 Икышынлузэр кышынлуз ады
 кышынлуз ады абы шы
 кышынлуз иштэ.

Сирнем дышыгуэ адыга иша
 кышынлуз кышынлуз Тар
 кум кышынлуз «Кавказ» жур
 налым и номер кышынлуз. Абы
 хам дынаш ады и кышынлуз Фозу
 ат и сурат иштэ. Нэгъуашц
 номерым Балыкзарым и усэ
 кышынлуз кышынлуз.

Ди гунам хэтэхэм я гуэ
 кышынлуз ди цыгуэбэ усанлуз Си
 рнем. Норадым ис адыга хэм
 я кышынлуз. Тыркума кышынлуз
 кышынлуз. Дэ кышынлуз кы
 ралхам кышынлуз кышынлуз
 Фозуат и усэ сбарышар хэм
 и, кышынлуз ады кышынлуз
 Ахар дэ кышынлуз Балы
 кзарым абыхам и адыгэр ме
 кышынлуз. «Къытхуеблагъэ» дэ
 джк. Фозуат»

ХЪФЫЦЦЭ М.
 Суретим: «Кавказ» журна
 лык и кышынлуз.

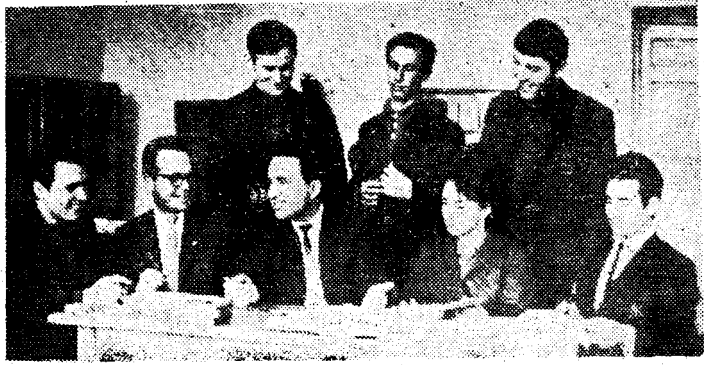
K
A
F
K
A
S
Y
A
19

Kafkasya Kültürel Dergimizin her sayısı Kuzey Kafkasya'da okunmakta ve birçok kardeşimiz yayınlarımızı izleyerek Türkiye'deki Çerkesler hakkında bilgi edinmektedirler.

Yayınladığımız klişe Nalçıkta Adigece yayınlanan L. GOG adlı gazeteeye aittir. Dergimizde Çerkes şairi Balkar Fovset hakkında yayınlanan biyografya-dan bahsedilmekte ve şairin dergimizdeki resmi gösterilmektedir.

NALÇIK ÇERKES ÜNİVERSİTESİNDE SEMİNER

Yukarıdaki resim Kuzey Kafkasya'da Nalçık Çerkes Üniversitesinde düzenlenen bir semineri gösteriyor.

Oturanlar: (Soldan Sağa); Aves, Thabisım Semih, Yefenu Abdül, Sijaje Maruz, Sone Abdülçerim,
 Ayaktakiler : Hafitse Muhamed, Gune B., Semen Ruslan.

ESKİ ADIĞHE (ÇERKES) TARİHİ ÖZETİ

(20)

Yazan :

Sora Bekmüre NOGHUMUKA

Çeviren :

Dr. Vasfi GÜSAR

Sabahleyin gün ağırınca Çerkesler; ellerindeki bütün kuvvetlerle onların üstüne hücum ettiler, kılıçlarını işle-tip çoğunu öldürdüler veya esir etti-ler, ellerine büyük ganimetler geçir-diler. İri yarı komutanları (Alegot) paşa kaçarken bu arada büyük bir kayanın üstünden düştü, vücudu kalın bir ağaç dalına takıldı. Bu dal; karnını yarmıştı. Son nefesine kadar bu dalda asılı kal-dı ve hayatı böyle çirkin bir şekilde sona erdi. Bu güne kadar bu yere iri yarı Alegot anlamına gelen «ALEGOT GUM» denir. Bu olayda ve savaş ala-nında Kırım Hanlarından ve komu-tanlardan bir çoğu öldüler, hayatlarını kurtarabilenler kaçtılar. Çerkesler kaç-makta olan Kırım ve Türk ordularını takip ettiler, KUMA nehrine kadar koğaladılar, sonra muzaffer olarak memleketlerine döndüler. Kaçanların bir kısmı HACI KALE adı verilen ka-leye sığınarak orada kaldılar.

Osmanlı padişahı Kırım ordusuyle kırımhlara yardım için Çerkesyaya yol-ladığı Osmanlı ordusunun uğradığı felâketi ve sonucu öğrenince çok kız-dı ve Kabardiya ülkesini istilâ için diğer bir ordu daha yollanmasını he-men emretti. Bu orduya katılan Kırım muhariplerinden ve büyük miktarda Tatarlardan başka bunlara KUBAN ötesinden çapulculuk ve yağma için

gelen bazı hâinler ve serseriler de ka-tıldı.

Bu sefer Çerkesler; saldırganları karşılamak üzere GONDALEN ırmağının bulunduğu yeri seçerek ordu merkez-lerini orada kurdular ve düşmanı kır-şılamağa hazırlandılar. Bu savaşta da zafer onlarda idi. Düşmanları dağıt-tılar ve kanlı bir muharebeden sonra kaçmağa mecbur ettiler, KUBAN nehri kıyılarına kadar koğaladılar. Sonra mal ve ganimetlerle yurtlarına döndü-ler. Çerkesler bu kaçanları kendi hal-lerine bırakınca bunlar koğalanmak-tan, öldürülmekten ve dağılmaktan ileri gelen şiddetli yorgunluk sebebiyle dinlenmek üzere LAJIMAKAY vadisine gittiler. Ancak orada yerleşmeleri uzun sürmedi. Aralarında VEBA hastalığı ya-yılmış, bir çoğunun hayatına mal ola-rak ölümlerine sebep olmuştu. Onlar-dan ancak küçük bir kısmı uzun çabalamadan sonra memleketine va-rabildi. Bu suretle Kırımhlının saldı-rış silsileleri sona erdi. Bu olay da Çerkeslerle olan son olay oldu.

P R E N S A L C U K A ' N I N K A Ç I Ş I

Prens ALCUKA ŞOGENUKA Ka-bardiya Çerkes bölgesinde bir çok yıl-lar bulunduktan ve burada TATLOSTAN

ailesinden olan prenslerle dâima anlaşmazlık halinde kaldıktan ve millet ondan zulüm ve baskıların çeşitlerini gördükten sonra sonunda kaçmış ve bu sefer de DAĞIŞTAN'a gitmiş, oradan Kalmuk ülkesine geçmiş ve burada bir süre ikamet etmiştir. Sonra bir şehirde bir şehre gitmiş ve gezişi esnasında muhtelif memleketlerden çeşitli unsur ve milletlerden bir ordu toplamış ve kendi adamları ile KÜÇÜK KABARDİYA'ya ve halkına ara sıra fakat devamlı olarak düşmanca saldırışlar yapmış, sonunda usanan halk onunla barınmağa, onu memnun etmeye ve yurduna geri getirmeye mecbur olmuşlardır.

Bütün bunlara rağmen onun millet kişilerine karşı durumu ve muameleleri düzelmedi, aksine çeşitli vesilelerle onları tazyik etmeye, eza ve cefa yapmaya, diğer yönden de kendisi ile nefret ettiği ve kendilerine kötülük yapmaktan çekinmediği kardeşleri arasındaki düşmanlık da devam etti. Yurduna döndükten kısa bir süre sonra milletin büyük bir kısmını kendine çekmişti. Çevresi kuvvetlenip yardımcıları çoğalınca bu sefer de Büyük Kabardiya prenslerine karşı düşmanlık göstermeye başladı. Aşağıdaki hikâye durumundaki tehlikenin şidetini bize anlatır :

Derler ki; ADAŞEM adında bir seyis bir tepe üstünde dururken bir tilki görür ve öldürmek için koğalar. Fakat tilki önünden kurtulup yakınındaki bir deliğe girer. Seyis onu ele geçirmek için deliğin etrafına geniş bir çukur kazmağa başlar. Fakat tilkinin bulunduğu yere varmadan çukurda üs-

tünde altın çiviler bulunan çok güzel yapılmış bir zırh bulur ve onu giyer. Aynı zamanda o zırhı ağası (TUZARO) ya hediye etmek üzere onun evine doğru yürür. Fakat daha oraya varmadan Verk (KOGUTLUKO)'nın evine uğrar. KOGUTLUKO'nun evinde ziyafet varmış. Ziyafet sabahı KOGUTLUKO seyis ADAŞEM'in giydiği zırhı görünce çok hoşuna gider ve hile yoluna saparak seyisi serhoş eder ve üzerindeki zırhı çıkarır, yerine kıymeti ondan az olan bir zırh giydirir. Adaşem ayılınca giydiği zırhın çukurda bulunduğu zırh olmadığını anlar ve ağasına durumu anlatır. Asıl kıymetli zırhın ondan daha az kıymetli bir zırh ile değiştirildiği haberi yayılmış olduğundan ağası bu kıymetli hediye neye mal olursa olsun kıymetli zırhın geri verilmesini istemeye karar verir. Çünkü bu kıymetli hediye kendisine daha lâyıktır.

Bu zırha karşı hayranlık duyanlar ve onu isteyenler çoğalınca zırhın önemi büyüdü. Prenslerin ve liderlerin çoğu bunu kendileri için istediler, aralarında adı geçen Prens ŞOGENUKA da vardı Verk KOGUTLUKO; bu zırhı muhafaza etmekte her hangi bir fayda ummadığını görünce zırhı, asıl sahibi TUZARO'ya iade etti. Fakat mezkûr prens ALCUKKO ŞOGENUKO kaç mal olursa olsun zırhı almağı aklına koydu ve TUZARO dan bunun kendisine verilmesini veya kendisine satmasını istedi.

TUZARO; zırhı vermeyi veya satmayı red edince prens ALCUKO çok defa geceleri onun evine gider, bu ısrarlı istekler ile devamlı ondan bahsetmesi kadın ve çocuk olanlardan baş-

ka akrabalarını nihayet usandırdı. Buna rağmen eline geçiremedi. MANADA adında olan kadınlardan biri zirhi giymiş ve onunla Büyük kabardiya da bulunan akrabalarına gitmişti.

ALCUKO bunu öğrenince Kıırma giderek Han'a sığındı ve Handan Büyük Kabardiyaya saldırmak için bir ordu ile yardım etmesini istedi. Han; onun bu isteğini doğru bulmadı, fakat ona kıymetli bir zırh hediye etti ve lüzumu halinde ona yardım edilmesi için NOGAY'lara emir verdi. Bunun üzerine geri döndü. Yolunda Tatarların bir çoğunu topladı onlara lider olup birlikte Küçük Kabardiyaya saldırmak için yürüdü ve oraların bir kısmını tahrip etti. Kabarday çerkesleri karşılık olmak üzere savaş ilan ettiler ve Tatar toplulukları ile yaptıkları savaşta ALCUKO iki defa ağırca yaralandı, sonra barıştırdılar ve onu yurduna geri gönderdiler, **ondan kısa bir süre sonra**

da vefat etti. Bu hususta şairlerden biri şöyle başlayan bir şiir düzenlendi : «KABARDEY PRENSLERİNDEN İKİ KARDEŞ ARASINDAKİ ÇEKİŞME ŞİDDETLENDİ, ANLAŞMAZLIK KÖKLEŞTİ. ARADAKİ DÜŞMANLIKTAN ÖTÜRÜ BU GÜÇLÜKLERE TAHAMMÜL EDEN VERKLERE YAZIK OLDU.»

ALCUKO VE VERK SOYUNDAN KODS AİLELERİNİN İMHASI

ALCUKO ŞÖGENUKO ölümünden sonra dört evlat bıraktı onlarda: GENKO, TAMBOT, TEMŞLOSTAN ve KAREKAN.

Ancak hükümranlılık ve idareyi muhafaza eden MUDARAFATA TATLOSTAN'a geçti. ALCUKO'nun çocukları ergenlik çağına erince babalarına benzedikleri

ve ondan vâris oldukları belirli anormal zihniyeti taşıdıkları anlaşıldı. Bu yönden diğer prenslerle kavga ve anlaşmazlık içinde idiler. Memleketi onların şerrinden kurtarmak ve her tarafta yarattıkları karışıklık ve kargaşalıklara son vermek için sonunda Prens MUDARAFATA; yanında bu şirretlerden kurtulma zarureti duyan Büyük Kabardiya prensleri olduğu halde aleyhlerine harekete geçtiler ve ŞÖGENUKA ailesinden (ALCUKA)'nın çocuklarının tümünün imhasına ve onlara ait olan emlak ve malları kendi aralarında paylaşmağa karar verdiler. Bu komplo filen tahakkük etti ALCUKO'nun çocuklarından bazıları açık olarak, diğerleri gizli olarak öldürüldü ve onlardan hayatta kimse kalmadı. Bundan ötürü o tarihten beri ALCUKO ŞÖGENUKA soyu tamamen yok olmuş bulunuyor ve izi kalmıyor.

Bu kanlı olaylardan iki yıl sonra Kabarday Çerkes prensleri; KODS de-recesindeki VERK (asil) leri de tamamıyla yok ettiler. Onlardan hayatta kimse kalmadı. Mezarlıklarına bu günde (KODZİKA) denilmektedir. Bu günkü günde Büyük Kabardiya Prensleri (KAZİY) ve Küçük Kabardiya prensleri (TATLOSTANO) ailesine intisap etmektedirler.

Prens KURGHOKUE iki çocuk bıraktı. Onlar da (MUHAMMED) VE (ÇA) dır. Fakat Krallık hakkı BEKMÜRZE ve KAYTUKA'ya geçti. İkisi de birbirini çekemiyor, didişiyorlardı. Bunun için Çerkesler sonu hoş olmayan olaylarla karşılaşmamak ve bu iki kardeşin hükümdarlık konusunda düşmanlık ve kavgalarından memleketi

doğabilecek zararlara tekrar mâruz kalmamak için babalarının bıraktığını bu ikisi arasında paylaşmağa karar verdi. Bu bölümle aldıkları mallardan ve mülklerden başka ŞÖGENUKA sülalesinden kalan ve her birisinin hissesine düşeni de aldılar. Ondan sonra her biri kendi bölgesinin görevlerini kendisi yönetledi. Yalnız kardeşi KAYTUKA dan hiç bir sebep yokken nefret eden BEKMÜRZE burada durmadı. Bir kaç yıl sonra Kırım'a gitti ve Han'a sığınarak kendisine olan ihânetinin intikamını almak için kardeşi KAYTUKA'nın boynunu eğdirilmesi için müsaade ve yardımını diledi. Han ise; bir süre beklemesini söyledi ve istediği yardımı vâdetti. Ancak Kırım'daki oturması üç yıldan az olmayan bir süre sürdü. Düşündüğü, tasarladığı işi daha yerine getirmeden bir uzun süre içinde kardeşi KAYTUKA, Çerkesyanın Kabardiya bölgesinde vefat etti ve üç çocuk bıraktı. Onlar da ASLANBEK, ALAMAT ve JANBOT.

BEKMÜRZE; Kırım Hanının kendisine verdiği armağanlarla memleketine döndü, bir süre yaşadı ve sonra öldü. ve altı çocuk bıraktı. Onlar da: TATARKHAN, TAMOLAT, KAYSSİN, PATAGO, YELMÜRZE ve BEŞRUKO'dur.

Kral BEKMÜRZE'nin ölümünden sonra Kabardiya'ya Prens ASSLANBEK ve prens HATUGHUKO hüküm ediyorlardı. Tam bir anlaşma içinde beraberce uzun süre yaşadılar, kendilerini seven ve sayan milletin hayır için çalışıp işleri yönetmekte paylaşırlardı. ASSLANBEK; bilgi ve dirayetle tanınmış Verk (KAZANUKA JABAGHİ)'nin

dâima nasihatlarını dinler ve yapardı. Önemli işlere başlamadan önce onunla istişare ederdi. KAZANUKA JABAGHİ; sosyal nizamları tesbit ve yenilenmesine ve yürürlükteki âdetlerin savunulup muhafaza edilmesine ve iç işlerin düzenlenmesine hizmet ve yardımda bulunan bir üstün kişi idi. Böylece onun zamanında ÇERKESLER; şöhretin zirvesine erdiler, eski haşmet ve nüfuzlarını geri aldılar ve bir çok milletlerin ve kavimlerin saygılarını kazandılar. ASLANBEK, İNGUŞ ve ASETİN'leri ve kendisine tâbi olan diğer kavimleri vergi vermeye zorladı ve başardı.

ARSSLANBEK den sonra hükümleranlı HATUGHJUKA MISSOST tek başına idare etti, ABAZA ve KARAÇAY (62) kollarını idaresi ve hâkimiyeti altına aldı. Kendi süresinde bir kısım ADİGHE'ler islâmiyeti kabul etti. Böylece kendi ailesi efradı da müslüman oldu. Hattâ bu soydan TEMİRUKUE; hac farizesini yapmak üzere MEKKE'İ MÜNEVVERE'ye gitti. Arapça ve Tatarca'yı da öğrendi. Kardeşi ADİL GİREY de müslümanlığı Çerkesler arasına yaymaya başladı. Her yerde mesjid inşasına, imam ve din alimi tayin etmeye heveslendi.

Büyüklerimizden bazıları rivâyet ederler ki: Büyük PETRO; Dağıştana saldırdığı zaman Prens DEVLET GİREY, Kabarday Çerkeslerinin bir kısmıyla (ASTRAHAN) şehrine gitti ve çara bazı hizmet ve yardımlarda bulundu. Bunun üzerine ÇAR; elçilikle onu (BUHARA) ya gönderdi. Buharalılar da bilinmeyen nedenlerden onu öldürdüler ve derisini yüzdüler. DEVLET GİREY ile beraber bulunan verkler

(asiller) ise; Çar onlara bir çok mal ve kıymetli hediyeler verdikten sonra uzaklaştırdı.

KRAL AYDEMİRKAN VE MACERALARI

ALCUKA'nın oğlu kral MUDARAF; en aşağı kattan ve NOGHAY cinsinden ikinci bir kadın ile evlenmişti. Bu kadından (AYDEMİRKAN) adında bir oğlu oldu. Bu çocuk ergenlik çağına girince ve fiziki yönünden kuvvetlenince prens BERSLAN'nın maceralarına ve savaşlarına katıldı, büyük şöhretler kazandı. Bundan sonra vatanına dönünce halktan bir kısmını kendine çekti. Onlara lider olarak çevredeki milletlere saldırışa başladı. Bu düşmanca davranışları yalnız yabancılara olmadı, hattâ kendi milletdaşları Kabarday Çerkeslerine de yöneldi. Kendi kötülüğü ve zulmünden tattırabildiği kadar onlara da tattırdı, böylece adı kötülendi ve fenalıkları da çoğaldı ve en sonunda da yurdundan kaçmak zorunda kaldı. Bir süre yabancı ülkelerde dolaştı, şurada burada gizlenip durdu. Sonunda Çerkesler hileye baş vurdular, onun devamlı tacizlerinden, saldırışlarından, fenalıklara, kötülüklere önyak olmasından çekinerek hattâ korkarak onu vatanına geri getirdiler.

RUSLARIN ÇERKESYA'NIN KABARDİYA BÖLGESİNİ İSTİLALARI

Kabardiya çerkes bölgesi prensleri, Verkleri; ataları gibi Çarın saltanat tahtına pek bağlı idiler. Rus devletinin amaçlarını gerçekleştirmek ve güneydeki sınırlarını savunmak ve kuvvetlen-

dirmek istekleride engel olmuyorlardı. Aksine olarak mümkün bulunan en büyük yardımı yapıyorlardı. BABI ALI (Osmanlı devleti) ile Rusya arasında 1739 yılında lüzumlu olan (Sulh muahedesi) KABARDİYA ülkesinin bırakılarak dileği gibi hürriyetine sahip olmasına müsaade ve hak verilmişti. Onun için bir çok Liderlerimiz, ileri gelenlerimiz anlaşmayı yapan iki devletten (Rusya ve Türkiye) birinin Kabardiya Çerkes ülkesi aleyhinde her hangi bir hareketi ve yapacağı işin gerçekleştirilmesi ancak bu iki tarafın anlaşmasıyla kabil olacağı kanaatını besliyorlardı. Gerçekten Çerkeslerin genç yaşta olanları Rusya Çarlığına «İkinci Katerina»nın belirtili sınırları kuvvetlendirmek ve geçilmez bir duruma sokmaları için verdiği emirle Rus ordularının Türk — Rus hudutlarına doğru akışının ancak Osmanlı Devletinin muvafakatı ile olacağına inandılar ve bu orduların bu çizgiye gönderilişinin kendi hürriyetlerini kısacağı ve bağımsızlıklarına engel olacağını düşünerek karşı gelmeye ve o ordu ile savaşmağa karar verdiler. Böylece Çerkesler ile Ruslar arasında MALKA ve KUMA nehirleri kıyılarında iki büyük savaş oldu. Kuvvet ve sayı bakımından pek üstün bulunan Ruslar zafere ulaştı. Kabardiya çerkesleri mukavemetten artık fayda gelemeyeceğini anlayınca Ruslara teslim olmağa ve kendi üzerlerinde bilecek nüfuz ve hâkimiyeti kabule mecbur kaldılar.

KABARDİYA'NIN İSLÂM DİNİNE SOKULMASI

Sözü geçen Kral ADİL GİREY HATUGHJUKA; bütün Kabarday çerkesle-

rini efendi ve molla (İSHAK ABUK)nun yardımı ile müslümanlığa soktu ve şeriatın hükümlerini sosyal durumu ne olursa olsun genel olarak hiç kimseyi ayırd etmeden hatta kabahatlı olanlarla suçlular üzerine de tatbikat başladı. Bu şeriat gereğince kabahat veya suç işleyen her kişi kabahatına ve suçuna göre cezaya, hatta ölüm cezasına tahammül etmeye mecburdur. Kıymeti bir gümüş rubleyi geçmeyen bir şey çalınması sol elin kesilmesini, kıymeti yüz rubleye kadar olan şeylerin çalınması ise sağ el ve sol ayağının kesilmesini gerektiriyordu. Fuhuş yapan kadının cezası ise ölümdü. Kaatilde öldürülürdü. Hukuki davalarla şahısları ilgilendiren meseleler (İSLAM ŞERİATI) ahkâmına göre hal edilirdi. Prensler ve Verkler (beyler) veya verklerle milletin diğer ferdleri arasındaki meseleler ise eski Âdet (Khabze) ve yürürlükteki geleneklere göre hal edilirdi.

Hiç şüphe yoktur ki açıklanan şeriat hükümlerinin gerçekleşmesi çok faydalar sağladı. Medeni ve sosyal durumların düzene girmesine yardım etti. Herkes şeriat hükümlerine ve kanuna aykırı suç işlemekten ya da her hangi bir şeyi yapmaktan çekiniyordu.

Bütün bu olaydan uzun bir süre sonra Kabardıya Çerkesleri; Çarıça (ikinci KATERİNA) zamanında kendilerine verilen imtiyazların yürütülmesi ve onaylanması için Prens Hacı BEŞRUKO, HAMİRZEKÜÇÜKBEK KASSEY, ŞOLOKH AKHLO, VERK TEMRUKO KAZANŞ, GETAGH KUDENETO ve MİS-SOST ANZOR dan teşekkül eden bir heyeti Çara göndermeye karar verdiler.

Çarıça II. ci KATERİNA

Çar birinci Alexandr; heyeti güzel kabul etti. Üyelerini kendisinin de bizzat bulunduğu resmi ziyâfetlere davet etti. Onların sarsılmayan bu sadakat ve bağlılıklarına kanaat getirdiği için MALKA nehrinin ötesine düşen yerlerin kendilerine mülk olarak verilmesini emretti. Bu yüksek iltifat ve teveccühün sembolü olarak Kabarday Çerkeslerinden kendisi için bir de hususi (MUHA-FİZ ALAYI) teşkili emrini verdi ve bu muhafız alayının masrafı olarak da para tahsis eyledi. Kabarday Çerkeslerine bir çok imtiyazlar sağlayan ve 20. Ocak. 1818 de çıkan bu imparator fermanı adları geçen Verklere verildi ve bununla bir çok imkânlar bağışladı. Fakat ondan sonra çıkan (Veba) hastalığı bu fermanın tatbikine engel oldu.

Bu sayımızdan itibaren Türkiye'deki Ünlü Çerkes asıllı güreşçilerimizin hayatlarını ve güreşlerini okuyucularımıza sunuyoruz. Bununla birçok okuyucumuz bilhassa güreş alanında şöhrete erişmiş hemşerilerimizi tanımış olacaklardır. Bu işi yapmakla birçok okuyucumuzun da isteklerini yerine getirmiş oluyoruz.

YAŞAR DOĞU

Hazırlayan : İ. ALHAS

1915 yılında Samsun ilinin Kavak, in (KARLI) köyünde dünyaya geldi. Çerkesçe soyadı (ÇUK,E)dir.

1937 yılında vatani görevini yaparken Ankara güreş kulübünde güreşe başlamış ve katıldığı ilk resmi yarışmada 66 kilo birincisi olmuştur. 1939

yılında milli takıma girdi. Çok kısa bir hazırlanmadan sonra Osloda yapılan Avrupa Greko-Romen güreşlerinde 66 kilo ikincisi oldu. 1946 da Stokholm de yapılan Avrupa serbest güreş şampiyonasında ise 73 kiloda birinci, 1948 Londra olimpiyadlarında dünyada bir eşine raslanmayan bir başarı kazanmış ve 73 kiloda katıldığı Serbest ve Greko-Romen güreşlerinde olimpiyad şampiyodu olmuştur. 1949 da İstanbul da yapılan yarışmada Avrupa serbest güreş şampiyonu (79 kilo), 1951 de Stokholm dünya güreş şampiyonasında 87 kiloda yine birinci olmuş ve İstanbul'da parlak bir törenle yapılan Jübile ile güreş hayatını kapatmıştır. Bundan sonra Türk Milli takım antrenörlüğüne getirilmiştir. En büyük üzüntüsü ağır sıklette güreşememesiydi.

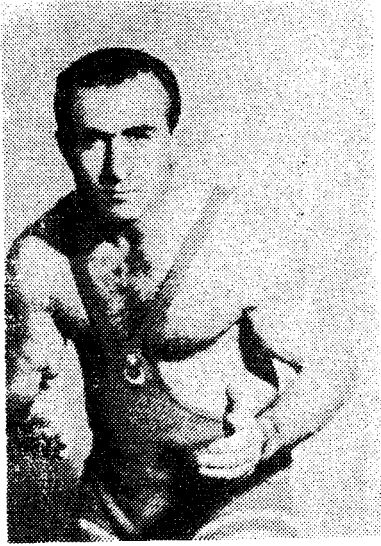
8 Ocak 1961 yılında Ankara'da kalp yetersizliğinden hayata gözlerini yuman merhum'a Tanrıdan rahmet, top rağının bol olmasını dileriz.

İzmir Kuzey Kafkas Kültür Derneği 12. Nisan. 969 tarihinde Kültürpark kapalı spor salonunda büyük bir Kafkas Oyunları Gecesi düzenlemiştir.

Çok başarılı geçen gecede Kafkas oyunları büyük ilgiyle izlenmiştir.

MAHMUT ATALAY

1936 yılında Çorum ilinin Cemilbey bucağında dünyaya gelmiş olan Mahmut Atalay Çerkeslerin Nekhuy ailesindedir. Güreşe küçük yaştan beri merak sarmış, askere gittiği 956 yılında ciddi çalışmalara başlamış, önce Ankara şampiyonu, 957 yılından

sonra da milli takımın değişmez elemanı olmuştur.

959 yılında Beyrut'ta yapılan Akdeniz Olimpiyatlarında ilk kez milli formayı giyerek 73 kilo serbest güreş de şampiyon olmuştur.

Sırasıyla 961-962 Balkan Güreş Şampiyonasında 70 kiloda, birinci, 964 Tokyo olimpiyatlarında 4.cü, 965 Manchester Dünya şampiyonasında 70 kiloda 2.ti Tiflis (Gürcistan) turnuvasında 78 kiloda 2. ci, 966 Tokyo dünya Güreş Şampiyonasında 967 yılı Avrupa şampiyonu, 968 yılı Meksiko olimpiyatlarında da 78 kiloda şampiyon olarak Türk milli takımının aldığı iki altın madalyadan birisini kazanmıştır.

964 yılından beri Türk milli güreş takımının kaptanlığını yapan Mahmut Atalay halen Milli takımın serbest güreş antrenörlüğünü yapmaktadır.

Evli ve iki çocuk babası olan kıymetli hemşerimize bundan sonraki çalışmalarında da başarılar dileriz.

SAKARYADA

Sakarya Kuzey Kafkas Kültür Derneği yıllık genel kongresi 14. Şubat. 969 tarihinde yapılmış ve yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmişlerdir :

Em. Subay Sabahattin Çelikkan (Başkan), Zir. Yük. Müh. Kenan Batur «2. Başkan», öğretmen Burhanettin Erman «Muhasip», Üni. Öğren. Ayhan Azak «Sekreter», üyeliklerde Sadi Erol «Öğretmen», Ramis Arıç «Tüccar», Cemal Cengiz «Keresteci», Bahtiyar Atan «Nakliyeci», İrfan Kanmaz «Tüccar» seçilmişlerdir.

Yeni Yönetim kurulunu tebrik eder çalışmalarında başarılar dileriz.

HARUN

M. LERMONTOV'dan. Çeviren : N. KARBEÇ

Çerkeslerin kanlarıyla suladıkları vuruşma yerinden Harun korkudan ceylan, hattâ kartalın kovaladığı tavşandan daha ürkmüş kaçıyordu. Oysa iki kardeşiyle babası namusları, özgürlükleri uğruna can vermişlerdi orada. Kopmuş başları düşman ayakları altında tozlanmış yatıyor, kana bulanmış bedenleri alınacak öçlerini bekliyorlardı. Harun görevinin kutsallığını, kaçmadın iğrençliğini unutmuş, boğuşmanın en koyulaştığı bir sırada, silahını da, kılıcını da atmış, savaştan habire kaçıyordu.

Güneş battı, karanlıklar bir perde gibi ovaları sardı, doğudan ışıl ışıl yeller eserken Peygamberin diyarında (Çerkesya) altın rengiyle ay yükseliyordu.

Yorgunluktan bir hal olmuş Harun yüzündeki terlerle, kanları sildi, artık mehtabın aydınlattığı köyünü tammişti. Usulca girdi köye, kimseye görünmeden. Her taraf sessiz, durgun çıt dahi yok, herkesin öldüğü kanlı boğuşmadan bir tek o kurtulabilen...

Hızla yürüdü bildik bir kulübeye doğru. Işıkları görünüyordu kulübenin. Ev sahibinin içeride olduğu besbelliydi. Bütün gücünü toplayıp sessizce girdi içeri. Çoktandır tanırды Selimi, dostuydu.

Selim geleni tanıyamadı, çünkü ağır hasta yatıyordu yatağında. Kimsesiz, kimseden yardım eli görmeden ölmekteydi. Gözlerini çevirip, uzun bir süre baktıktan sonra tanıyabildi Harunu. Güçlkle çıkabilen sesiyle «Şükür Tanrıya» diyebildi. Düşmandan yüzakınla, vatanın ahını alabilmen için, O kurtarmış seni. Seni kurtarmaları için kutsal meleklerine emri O buyurmuştur. Takatlen kesilmiş kirpiklerini kaldırıp sordu: «Son vaziyetler nasıl?» Gözleri umutla parlayarak zafer haberleri bekliyordu Selim. Yatağında doğruldu, son nefeslerinde de olsa, bu mutlu umut durmak üzere kanını yeniden harekete getirmişti. Harun anlatıyordu.

«Bir vadide iki gün düşmanla savaştık, Çerkesler yokolmak üzereydi. Her yandan kalabalık düşman bizi sıkıştırıyordu. Babam şehit düştü, kardeşlerimde onunla birlikte vuruldular. Tek başına kalmıştım, gizlendim, kaçtım. Peşimden vahşi hayvanlar gibi kovalıyorlardı beni. Ama sivri taşların, çakılların yaraladığı kanlı ayaklarıma rağmen, kurtçakal izlerini sürerek, bilmedikleri dağ yollarından koşarak geldim. Canım arkdışım, sığındım sana, ne olur sakla beni! Peygamber başına söz veririm, ömrümce unutmayacağım bu yardımını.»

Ölümlü pençeleşen Selim birden canlandı, gözlerinden alevler fışkırarak haykırdı: «Devril karşımdan, defol! İğrenç. Savaştan kaçan senin gibi korkak

alçağa yuvamda barınacak, sığınacak yer yoktur.» Utancındad, iç acısından yıkılmış olan Harun, kızmadı böylesine azarlanmaya. Yuttu, kendisine kapanan bu evden boynu bükük ayrıldı, yoluna gitti, bir ev geçtikten sonra ansızın durdu. Kaşenin (sevgilisinin) evi önündeydi şimdi. Birden geçmiş günlerin mutlu anıları bir rüya gibi canlanıvermişti. Ferahladı, bir umut doğdu içine. Gecenin karanlığında sevdiği o gözlerin parlamışını görür gibi oldu. Biran düşündü, «beni seviyor o, tek gönül verdiği benim». Diyerek sevgilisinin evine yürüdü. Fakat sevgilisinin güzel sesiyle okuduğu eski bir türküyü duyunca yerinde çalkılıp kaldı, yüzü ayın renginden daha soldu. Şarkı devam ediyordu :

Ay sessizce gökyüzünde ilerliyor,
Yiğit asker de cenge gidiyor,
Tüfeğini doldururken asker,
Sevgilisi ona şunları söyler :

«Sevgilim güven Peygambere,
Yiğitçe katlan alın yazına,
Tanrıdan hep yardım dile,
Onuru herşeye yeğle.

Yurdu için vuruşmayan asker,
Düşmanı ezmeden dönen asker,
Onursuz, hain bir alçaktır,
Öylesinin sonu çok kötü olacaktır.

Böyle bir ölüyü temizliyemez yağmurlar,
Gömmez hayvanlar bile leşini,
İstemez onu
Bilesin hiç kimse, çıkmaz bu dağlarda
Biri alsa bile yanına onu
Dağların güzeli kovar onu.»

Harun boynu bükük hızla yürüyordu. Arasına kirpiklerinden iri göz yaşları göğsüne damlıyordu. Sonunda kendini fırtınalardan yarı devrilmiş babasının evi önünde buldu. Yeni bir umutla cesaretlenerek kapıyı çaldı. İçerde anasının savaşılar için okuduğu dualar göklere yükseliyordu. Yaşlı ana savaştan dönecek oğlunu, yalnız bir oğlunu değil üç oğluyla kocasını bekliyor. «Anne aç kapıyı, ben senin oğlunum. Ben Harun, küçük oğlunum. Rus kurşunlarından kurtularak sağ salım sana geldim, sana kavuştum, ben.

— Yalnız mısın?

— Yalnız.

— Ya, babanla kardeşlerin neredeler?

— Şehit oldular. Peygambere kavuştular, melekler götürdü ruhlarını.

— Öçlerini almadın mı onların?

— Hayır, almadım. Ok gibi dağlara fırladım. Kılıcımı yabancı ellerde bırakıp, seni teselli etmek, göz yaşını dindirmek için geldim.

— Sus melun, sus! Hayır, sen şerefiyle ölemedin, yalnız kendi canını, kendi hayatını kurtaran bir alçağı yanına alamam, git benden, defol! Özgürlüğünü satan, vatan için ölmekten kaçınan senin gibisine analık yapıp kalan azıcık ömrümü pisliğine kirletemem. Haram olsun sütüm sana, adisin, korkaksın, köle ruhlusun sen. Bundan sonra da oğlum değilsin, kahramanlar yurdu olan Vatamızdan defol!

Yaşlı ananın acı sözleri kesilmişti. Çevre sessiz uykusundaydı, ama Harun'un annesinin evinde beddualar, iniltiler, lânetlemeler, dualar uzunca bir süre devam etti.

Zavallı Harun en yakınlarından gördüğü bu hakaretlere dayanamıyarak hemen o gece bir hançer vuruşuyla kendisini öldürdü.

Ama yine de ayıbını örtemedi. Ölümüne bir parça olsun kimse acımadı. Sabahleyin Harunun kanlar içindeki cesedini gören annesi, umursamadan, başını çevirip soğukkanlılıkla sessizce geçip gitti. Kendini öldüren korkağın cenazesini kaldıran, mezara götürüp gömen birtek müslüman çıkmadı. Derin yarısından boşanan kanı evin çoban köpeği hırılıyarak yalıyor, çevresine toplanan çocuklar ölüye küfürler savuruyorlardı.

O özgür ülkede (Çerkesya) bu hıyaneti işleyip ölen kaçak konusunda sadece şu efsane kalmıştır.

Harunun ruhu Peygamberin nurundan korkarak kaçmış, saklanmıştır. Çünkü o korkakları sevmezdi. Harunun hayaleti kapkara gecelerde hala Kafkasya dağlarında dolaşmaktadır. Sabaha karşı gelip evinin kapısını çalar, «beni içeri alın» diye yalvarır, fakat içerde yüksek sesle acıklı acıklı okunan kuran ayetlerini duyunca, yaşarken nasıl korkuyla kılıçtan kaçmıştıysa, şimdi de ruhu aynı biçimde kuran ayetlerinden korkarak bulutların içine kaçıyor, orada saklanıyor.

NOT : Mihail Lermontov 19. cu asırda yaşamış, Çerkesleri seven ve onlar hakkında çeşitli yazılar yazan ünlü Rus Şair ve yazardır.

Çerkesler Milletmidir ve Demoklesin Kılıcı

(Geçen Sayıdan Devam)

«Pirenenin asıl halkı gerçekte biri birinden çok değişiktir. Uzun ve ince yüzü navar'lar, Çelik çeneli, geniş omuzlu ve seki Mısırlılar gibi kısa kalçalı baskılar» der ve «Pirenelerin güney taraflarında altıncı asır başlangıcında hiç bir dille ilgisi olmayan bir dil ile konuşan halk otururlardı. Bunlar eski İber halkının kalıntılarıdır ve Gaskonlar veya basklardı» der (5). Fransız tarihçisi Lavis yine «Basklar; Romalıların sıkıştırılmalarına rağmen yerli dillerini (BASKÇAYI) bırakmayan ve zamana kadar koruyan insanlardır.» der (6).

Prof. KOLMANN; «Avrupada Cermenler, Germenlikle en çok uğraşan LOYOLA (İğnes de Loyla — İgnace de Loyla) katıksız bir Bask çocuğu idi. Kişiliğini yazanların gayet açık belirttiklerine göre İgnace de Loyola, en saf ve temiz Baskların yerleşmiş oldukları bir yerde doğmuştu. Bağlı olduğu ırkın ne cermenlerle, ne de - Avrupa'lılarla ve o gurubun hiç bir kolu ile ilgisi yoktu. İşte bu insan on altıncı asrın en parlak zamanında telaş etmede soğuk kanlılıkla Cermenlerle ve Avrupa bilginlerinin ARI (Arien) dedikleri fikre karşı geldi, Askerlerini yetiştirdi ve o lanca kuvvetile onlarla çarpıştı.

CHAMBERLAIN : İgnas de Loyola için şöyle der :

«Büyük aryanizm (Arianisme) ırmağına karışan ateşli ve daima fıskıran gibi zamanlardan beri **Kendi Benliklerine**

Mağrur ve her ne suretle olursa olsun akar sularından beri tarafta kalarak onun ataları, daha akılların eremeyece-

Cizvitlerin başkanı Bask çocuğu İgnas dö Loyola

başka bir kişiliye samimi bir tarzda ve hiç bir zaman kendi benliklerini kaybetmeye, temessül etmeye yanaşmamışlardır. İgnas de Loyola bu bakımdan tek bir olay teşkil eylediğine inanmaktan da çekinelim. Avrupada yüz binlerce insanlar vardır ki onlar da bizim gibi Hindo Avrupalı dillerde konuşurlar, bizim gibi giyinirler, bizim hayata ortaklık ederler, onlar da mükemmel insanlardır, fakat biz Cermen-

lerden o kadar ayırdılar ki; başka bir gezegenlerde otururlar gibidirler. Bu noktada, bizi bazı hususlarda Yahudilerden ayıran, fakat bir kıyısından öbürüne üzerinden bir köprücükle geçebilen bir uçurum konusu olamaz. Burada ancak bir duvar konu olabilir. Loyola'nın müstesna önemi, karakterinin erişilmeyecek azametidir...» der. Chamberlain devam eden ve «Şunu açıklamak gerekir ki istilacı Hind-Avrupalı (İndo - Europeene) lar tarafından itilen, sürülen, eziyete uğratılan BASK'ların, bu yabancı ırkı, torunlarının en çeviği vasıtasile galiplerinden öc almak istemiştir» der.

Baskler Anayurtlarında 160 bin kişidirler. Dünyada Baskların sayısı 600 bin kişidir. Arjantin ile Birleşik Amerikada Baskler'in kendi dillerile çıkan gazeteleri var. Kanadadanın ilk göçmenleri Basklar idi. Bu gün Kanada Fransızlarında Bask adları pekçok. Yazar. A.H. Keane ve bir çok diltçiler Bask dilini Kuzey Afrikadaki BERBER diline yaklaştırmağa çalışmış ve bir takım dillerde akrabalığını belirtmiş bazı diltçiler Bask dilinin Kafkas dağlarının bir köşesinde kaybolmuş bir takım dillerle akrabalığını açıklamıştır. Kaybolduğunu sandığı bu dil Çerkesçedir.

İSKOÇYALILAR — Türk yazarlarından Murat Sertoğlu'nun (İngiltere Notları) adı altında İskoçya hakkında Tercüman gazetesinde şöyle bir yazısı var (8) «Londradan bindiğimiz uçak bizi bir saat sonra İskoçya'ya tarihi EDİNBURG şehrinin hava alanına bıraktı. Kalesile ve her yıl tertip olunan milletler arası festivali ile meşhur olan festivali ile meşhur olan bu şehir, kuruluşundan be-

ri bir düşman eline geçmemiş olmasıyla de şöhrat kazanmış. Bir İskoçyalı mağrur bir eda ile şöyle konuştu :

(İngiltere'yi, Londra'yı zapteden Romalılar bile furalara kadar gelemediler. Onları da yenerek koğduk. İngilizler ise her sefer perişan oldular. Bir İskoçlu her seferinde on İngiliz askerini mağlup etmesini bilmiştir. İngiltere ile birleşinceye kadar da kadar ve denizde onları her sefer yendik. Bu gün İngiliz tarihinde en çetin savaşları hep İskoç alayları vermiştir. Birinci ve ikinci cihan savaşlarında da İskoç askerleri cesaretleri ve inatla savaşları ile şöhrat kazanmışlardır. Savaşta zor bir durum ile karşılaştılar mı İngilizler hemen İskoç alaylarını öne sürerek bunların arkasından savaşılar.) dedi. İngilizlerin DÜNKERK hezimetinden bahsederken de: (İskoçyalılar pek üstün Alman zırhlı birliklerinin hücumuna yine de cesaretle karşı koymasını bildiler. Hayatta kalan İskoç birlikleri gemilerine binerlerken GAYDALARI'na çalmaktan geri kalmadılar. Bu gayda bugün müzemizde duruyor.) Tam İskoçyalı olan bir zat; Almanların ikinci dünya savaşında İngiltereyi istilâ etmeye cesaret etmemesinin sırrını da yine İskoçyalılarda buluyordu, ve bir çok İskoçyalılar gibi günün birinde İngiliz topluluğundan ayrılmayı ve müstakil olmayı hayal ediyor. (İngilizleri tarihte yenen tek millet biziz) diyor da başka söz etmiyor. İskoçya zengin bir ülke ve İskoçlar gerçekte benliğine, Milletine sadık bir millet, cesur kişiler. Sertoğlu şunları da ekliyor yazısına: «Her yıl İngiltereye bizim paramızla bir kaç milyar lira dö-

viz getiren en büyük viski fabrikaları burada Edinburg körfezine kurmuş oldukları modern Firt of Forth köprüsü ile gururlanıyorlar. Bu gün bizim Boğazda yapacağımız köprü kadar. İki ayağı arasında tam bin metrelik açıklama var. Hakikaten muhteşem bir şey. annedersen bunu yapan Firma bizim boğaz köprüsünü yapmağa talip olmuş. İskoçyanın en büyük şehri GLASKOV; dünyanın en büyük meşhur olan şehirdir.» Murat Sertoğlu yazısını burada bitiriyor.

olmaktan çok Keltlerden (CELTES) önceki bir ırka mensup olduklarını yazırlar. Bazı yazarlar da Selt ırkından ERES'lerin çocukları olduğunu (Schoslande) yani İngilterenin kuzeyinde ve İrlanda da oturduklarını belirtirler (9) ve Britanyadan (Adımın güney kısmı) ayırırlar .Sayın Yaşar Bağın İngiliz dediği İskoçyalılar bunlar...

Sayın konuşmacı Yaşar Bağ Çerkeslerin dünü ve bugünü yazısında «... Hindistandan İskoçya'ya, Kafkasyadan Mısıra kadar dünyanın bir çok yerlerinde Kafkas menşe'li topluluklara raslanmakta fakat bunların o memleketlere ne şekilde ve hangi şartlar altında gittikleri tarihçiler tarafından henüz aydınlanmamış konulardır» demektedir. Dünyada genel göçün ne şekillerde ve ne gibi şartlar altında yapıldığını bir çok tarihçiler açıklamışlardır. Bizim en çok ilgilendiğimiz konu daha çok Mısır memlukleri daha doğru bir deyimle Mısır Çerkeslerinin Kafkasyadan mısıra geçmeleridir. Bu yönden bir çok Avrupa tarihçileri ile Mısır Arap ve Çerkes tarihçilerinin yüzlerce eserleri bu konuyu açıklamış-

tır. Arapça yazılı eserlerden İbni İyas tarihi Alkalkaşandi subhulâşası, Alâyninin Akdulceman'ı, İbni Khaldun tarihi (10), Hasan Kasimin Elmezaratul islamiye vel âsarul arabiyye eserinde Muhammed Zahed Gûsar'ın yazısına (11) Rasem Ruşdi'nin Mısır vel şerâkisesi (12) ve Kafkas dergisinde Zahed Gûsarın Türkçeye çevrilmiş yazıları (13) ve en geniş bir bilgi ve kaynaklardan faydalanmış Prof. Şehabeddin Tekindağın eseri (14) Çerkeslerin Mısıra geliş şekillerini güzelce açıklamışlardır. Tekindağ eserinde :

«İlâm aleminde memlük (köle) satın almak suretiyle bunlardan askeri sınıflar teşkil eden devlet Abbasilerdir. İlk defa bu sistemin tatbiki, Hilâfeti takviye etmek maksadını Türk ırkından gelen bir memluk gurubu (hassa askeri) teşkil eden Bağdat halifesi ELMUTASSAM dır. Yavaş yavaş bu usul Bağdat halifelerine bağlı ve çoğu Türk olan Mısır valileri tarafından da izlenmiştir. Kırım'da bulunan ve Cengiz Hanın torunu bulunan BATU Han zamanında (1223) Moğollar, Kıpçak ve Harzem Türklerinden aldıkları esirleri satmak teklifinde bulunmuşlardı. Onlardan temin edilen esirler Bağdada ve Mısıra sevk ediliyorlardı. Bağdattan ayrılan bağımsız hale gelen Fatimiler, Eyübüler, bu fırsattan faydalanıyorlardı. En sonra Klavunlardan Elmelik Es-salih'in saltanat ve hanedanını korumak için geniş bir şekilde bir de Çerkeslerden Memluk gurubu teşkil edilmesi (1382 M) ve bu gurubun gittikçe kuvvetlenmesi üzerine Mısırın mukadderatı bunların ellerine geçmiştir. (15) Çerkeslerin Mısıra gelişlerinin en

önemli sebebi Mogolların Kıpçaklara yaptıkları gibi Çerkeslere saldırısları ve elde edilen esirlerin bir kısmının Venedik ve Cenevizliler eliyle Mısır'a götürülüp satılmalarıdır. Bunda Çerkeslerin etnik hususiyetleri, yanında cesaretleri ve sadakatları göz önünde bulundurulmuştur (16).

Sayın Yaşar Bağ: «Tarihte gelmiş geçmiş büyük imparatorlukların sınırları içinde kalan halklar bu günkü anlamile BİR MİLLET TEŞKİL EDİYORLARDI» diyor ve «Osmanlı İmparatorluğunda milletlerin durumlarını inceliyor» Unutmamalıdır ki o devri yaşayan bizler o zamanda bu imparatorluk içinde Türk, Arap, Kürd, Arnavut, Çerkes, Rum, Ermeni, Yahudi Sırp milletleri vardı. Bunların okulları, dernekleri gazeteleri vardı. Bu arada çorbada tuz kabilinden Çerkeslerin de dernekleri, Guaze adında gazeteleri ve Beşiktaşa bir de ilk okulları vardı. Bütün bunlar birer MİLLETDİRLER. Milletleri ikiye ayırmak gereklidir. Toplum ya da dağınık milletler. Toplum halde olanlar istediklerinde ya da duruma göre bağımsızlığa kavuşabilirler. İstemezlerse olduğu gibi kalırlar daha doğrusu federe bir şekilde devlet kurarlar. Osmanlı devleti inkiraza yüz tutmağa başlayınca Arnavutlar ve arkasında Araplar bağımsızlığa kavuştular. Toplum halinde olmayanlar vatanş olarak bulunmaktadırlar. Bu günkü dünya gidişi bağımsız olmağa uygun milletler bağımsızlık yolundadır. Çeşitli milletleri kapsayan Yugoslavya da bu gün altı bağımsız hükümet ve iki de muhtar eyalet toplumu içinde federe bir cumhuriyettir.

Birleşik Amerikada 40 milyon oranında 25 çeşitli millet var. Dağının bir halde bu çeşitli milletlerin kendi dillerinde (İtalyanca, İspanyolca, Fransızca, Yunanca, Arapça vesair nillerde) nokuz yüz gazete çıkar bu ülkede, Amerikada 3 milyon İtalyan, 2 milyon Yahudi, 2 milyon yahudi ve hatta sekiz bin de Çerkes var ve daha da bir çok milletler yaşar Amerikada. Her milletin kendi dillerinde okundu okulları, her milletin kilisesi havrası, camii var. Arjantin de 2 milyon Arap, epeyce de Bask ve saire var. Arapların ve Baskların gazeteleri var. Amerika muazzam bir kıta ve bir ülke. Orada yaşayanlar, Amerikalı, fakat Amerika milleti diye bir millet yok, ülke adını taşır. Bir milletin diğer bir millet üzerinde hakimiyeti yok, Cumhurreisleri bazan Hollandalı (Rozvelt), bazan Alman (Ayzenhovver), bazan İrlandalı «Kenedy» olur. Kimsenin milleti üzerinde durulmaz.

Avrupada da Romanyayı misal olarak gösterelim. Ve Romanyanın mesele sanat yönünü inceliyelim: Bu gün Romanyada 40 tiyatro vardır. 4 ü opera 1'i operet, 4 milli tiyatrosu, 1 belediye tiyatrosu ve 30 da bölge devlet tiyatrosudur. Yalnız Bükreş milli tiyatrosile milli operası Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır. 1 opera ile 4 tiyatro Macar, 2 tiyatro Alman dili ile temsiller veriyor. 60 bin yahudinin biri Bükreş de, diğeri Yaş da olmak üzere iki tiyatrosu var. Hatırlatalım ki Transilvanyada bir buçuk milyon Macar, ve Romanya da yüz bin Alman yaşar. Sayın DEVLETSİZ MİLLET dediği bunlar gibi olsa gerek.

Orta doğuda Çerkesler - Çerkesler nerede bulunurlarsa bulunsun Anayurdun gfeleceği ve bağımsızlığı yönünden bir gün olsun uzak kalmamışlardır. Fırsat buldukları yerlerde dernekler kurmuşlar, gazete veya dergi çıkarmışlar. Birinci dünya savaşında emekli bir Mareşalin başkanlık ettiği bir kurulu Avrupaya göndermişler, Çerkesyanın bağımsızlığı için gayret göstermişler ve hattâ düşüncelerini sezen, amaçlarını da öğrenen Türkiye'den yardım gönererek Anayurda ordu gönderilmekte öneyak olmuşlardır, müşterek gaye için. Milli mücadele de Çerkeslerin ünlü Türk kadın yazarı Halide Edip milli mücadelede bir Çerkes köyünü şöyle anlatır :

— «Ne cazip bir köydü. Evleri birbirinden uzak, beyaz, hepsi teraslı ve dört köşeli yuvalar, solda kırmızı topraklı geniş bir yolda çerkes kostümü ile ince belli, geniş omuzlu, bülend bir mahluk etrafını kollayarak yavaş yavaş ilerliyordu ve yolun ağzında dört köşesi de balkonlu bir evden bir esmer, kısık ışıklar arasından bir efsane gibi görünen beyazlı bir kız balkonun yeşil parmaklıklarına dayanmış sükküt içinde uzaklara bakıyordu. Bu güzellik bu seferle kanımızda akan kardeşlerimizin ne kadar zemani vefa ile kahramanlık ile omuz omuza KENDİLERİNİN OLAN BU MEMLEKETTE ÖLMÜŞLERDİ. HER MİLLET HALKINI ALDIGI VAKİT KUZEY KAFKASIN KARTAL TEPELERİ ÜSTÜNDE BU GÜZEL KARDEŞLERİMİZİN VATANLARINI KURARKEN İSTERİM Kİ BENİM DE ONLAR İÇİN AKITACAK KANIM, DÖĞÜŞECEK BİR TEK SAG-

LAM KOLUM OLSUN (17)».

Konuşmacı sayın Yaşar Bağ; Yazar ve gazeteci Necmettin Sadak'ın milleti (Kültür ve gelenek birliği olarak tarif eder) diyor.

Halide Edip'in üzerinde durduğu Çerkes köylerinin mimarı tarzını ve onların yaşayış ve gelenekleriyle hayat seviyelerini belirtmesi onların ayrı bir geleneğe sahip olduklarının en büyük örneğidir. Gerçekte bu köyler Anadolunun başka köyelerine benzemez, gelenekleri de öyle. Milli mücadelede son taarruzda cephede üçüncü kol ordu başhekim yardımcısı idim. Yunan harekâtı esnasında bazı sebeplerden cephede bir kaç çerkes köyünde gecelemiş ve bazı akrabalarımı da ziyaret etmiştim. Tabii Yunan idaresinden kurtulmuş köylerdi bunlar. Yattığım iki köydü. Eskişehir dolayında KAVALCA ve İnegöl dolayında ALINCA köyleri. Kol ordu komutanı Şükrü Naili paşa bir gün bana bu köylerden sitayişle bahsetmiş ve (doktor, harekâta bize bir, iki köy göster ki karargâhı oraya kuralım. O köyler bizim köylere benzemez) demişti. Belki doğru, belki şaka Bursaya kadar başka köyde gecelemeğe nasip olmamıştı.

1967 yılında başlayan Arap-İsrail savaşında KAFKASYA dergisinde bir yazı yazmış ve Suriyedeki Çerkeslerin geçmişle bu günkü durumlarını incelemiştim (18). Bu yazıda Şamda ve Kuneytrada bulunan çerkes kültür dernekleri ile Kuneytradaki Çerkes ilk okulunun kapatılması için araplaşmış ya da çıkarları yönünden on iki kişinin Suriye Arap hükümetine bir dilekçe ile başvurarak bunla-

rın kapatılmalarını istediklerini muvaffak olduklarını belirtmiştim. Bu on iki kişiden üçü Bağ, üçü Tuguj soyadlarını taşıyorlardı. Ne tuhaf tesadüf ve soyadlarında benzerlik.

Türk ansiklopedisi Avrupa dillerini belirten güzel ve çeşitli renkli bir harita yayınlamış (91) ve Kafkas dillerini (Çerkes ve Gürcü) tek bir renge, Baskleri, Brötonları, İrlandalıları, Galileri bağlı buldukları devletlerden tamamile, ayrı olarak başka renkler boyamış ve onların dil yönünden ayrı topluluklar olduklarını açıklamıştır.

S O N U Ç — Görülüyor ki Konuşmacı sayın Yaşar Bağ; İngiliz, Fransız ya da diğer milletlerle bir arada Yaşayan milletlerin, bu arada Türkiyedeki Çerkeslerin millet vasfını taşıdıkları, birer millet olmadıklarını belirttiğine göre bunların birer aşiret — Sivas çevresindeki Afşarlar gibi - yada bir sürü anlamına gelirken ilme ve kendisinin belirttiği (millet olma) tabirine de karşıdır ve hatalıdır. Çerkeslerin, Baskların Brötonların, Skoçların ve daha başkalarının birer millet sayılması ölçüsü bellidir. Bu Milletler dilleri tarihleri, gelenekleri, hattâ kılık kıyafetleri, etnik durumları, el işleri, edebiyatları, folklorları, müzikleri belli başlıdır. Benliklerine sahip toplumdur. (Çerkeslerin medeni durumları için Yeni Kafkasya dergisinde bu da mürsat yazısına bakınız) «20».

Türkiyede yaşayan ve Türk tarihine altın sahifelerle izler bırakan Çerkesler; diğer bütün vatandaşları ile paralel olarak her yönden eşit ve bölünmez bu güzel vatanın, Türkiyenin nimetinden, mutluluğundan, refahından zevk duyduk-

ları ve perçinli bağlarla bağlı oldukları kadar aziz bu yurdun üzüntülerinden, ıztıraplarından de hissedardırlar, sorumludurlar. Beşikten mezara kadar beraber yaşadıkları Türk vatandaşlarıyla kardeşdirler ve eşittirler. Her kalkınmada, her mücadelede, her başarıda Türklerin yanı sıra bir kaç çerkeste görürsünüz. Sonra Çerkesler Türkiyenin imzasını attığı Evnensel insan hakları beyannamesiyle ve Türk Anayasasıyla diğer bütün vatandaşlarıyla aynı hakka sahiptirler bu mutlu ülkede...

- (1) Kafkas dergisi, Rusça. Münih. 1953. No. 7
- (5) Lavis. Fransa tarihi, cilt 1, sh. 28. cilt 2. sh. 150. Paris.
- (6) Aynı tarih cilt 2, sh. 12 ve 13
- (7) Met Çunatuka İzzet. Kafkas tarihi, İstanbul. 1912. sh. 202.
- (8) Murat Sertoğlu. İngiltere notları İskoçya. Tercüman gazetesi 17.7. 967 İstanbul.
- (9) F.İ.C. cemiyeti tarafından yayınlanan genel coğrafya. Paris. 1889. sh. 93.
- (10) İbni Khaldun tarihi. Kahire. Cilt 5. sh. 371 — 373.
- (11) Hasan Kasem. Elmezatul İslamiyyevel asarularabliyya. Kahire. 1942 Muhammed Zahed Güsar yazısı. sh. 368 — 378.
- (12) Rasem Ruşdi. Mısır veşşerakise, Kahire. 1953. sh. 33 — 48.
- (13) Muhammed ahed Güsar. Kafkas dergisi. İstanbul. Kasım — Aralık 1953.
- (14) Prof. Şehabeddin Tekindağ. Berkuk devrinde Memluk sultanları. İstanbul. 1961. sh. 32 — 39.

ŞİİR

SEN—BEN

Meşbaşe İshak, tan Çeviren : C-LU

Dere sensin, deniz ben.
Ova sensin, Yağmur ben.
Başak sensin, tarlan ben.
Dağ sensin, eteğin ben.
Gök sensin, kuş ben.
Ova sensin çekirge ben.
Yol sensin, yolcu ben.
Bulut sensin, damlan ben.
İğne sensin, dikiş ben.
Sele sensin, taşınacak ben.
Orman sensin, ağaç ben.
Dalım sensin, yaprağın ben.
Ümit sensin, cevabı ben.
Sen-Bensin, ben benim.

NOT : Bu şiir şairin PŞİNATLI (Şarkı) adlı Çerkesçe şiir kitabından alınmıştır.

(15) Aynı eser sh. 32

(16) Aynı eser sh. 33.

(17) Halide Edip. Ateşten gömlek. İstanbul. 1924. sh. 130 — 132.

(18) Dr. Vasfi Güsar İsrail — Arap sa. vaşında Suriye Çerkesleri. Kafkas ya. Ankara. Sayı 17.

(19) Türk ansiklopedisi cilt 4 No. 29
(Avrupada bu günkü diller) harita
93 — 94.

(20) Dr. Vasfi Güsar. Bu da mı Fırsat?
Yeni Kafkas. sayı 25. Ocak — Şubat. 1961.

ABHAZLAR KİMLERDİR?

ÖNSÖZ :

(I)

Yazan : Şeref TERİM

Osmanlı Türkleri tarafından (Abaza) adı takılmış olan ABHAZ, lar hakkında bu memlekette yeterli bilgi olmadığı gibi, aynı şekilde memleketlerinin Ruslar tarafından işgal edilmesi üzerine Türkiye'ye göç etmiş bulunan ve (ÇERKES) ler genel adıyla tanınan diğer Kafkas kabileleri ve bunların aralarındaki ilişkiler hakkında da gerekli bilgilerin bulunmadığı kanısındayız.

Yüzyıllar boyu birlikte yaşayan, mukadderat ve kök birliğine sahip bulduklarına şüphe olmayan bu kardeş toplulukların birbirlerini layıkıyla tanımamaları ve yekdiğerleri hakkında yanlış telâkkiler (görüşler) içinde bulunmaları elbetteki önemsiz sayılamaz.

Bu bakımdan çeşitli kaynaklardan faydalanılarak uzun çalışmalar sonucunda (ABHAZLAR KİMLERDİR?) başlığı altında bir yazı serisi hazırladık. Amacımız, yalnızca yukarıda belirtilen hususların yeteri kadar bir aydınlığa kavuşması esasına dayanmakta olup, kararınca kararınca, eğer bir hizmet sayılabilirse, bizim için mutluluk olacaktır.

İbrahim Alaettin Gövsa, Resimli Yeni Lûgat ve Ansiklopedisinde, ABHAZ,lardan kısaca şöyle bahseder :

«ABHAZ,lar Kafkas dağlarının kuzeyinde, ABHAZYA da yaşayan Kafkas ırkına mensup Uygur bir millettir. ABHAZYA, Kafkasyanın, Karadeniz kıyısının orta kısmında ve halen Gürcistana dahil bir cumhuriyettir. Yüzeyi 8.998 Km. kare kadar, yönetim merkezi SOHUM-KALE dir. Abhazyadaki ABHAZ'ların nüfusu 84.000 kadar olup bunların müslüman olan büyük kısmı, Rusların memleketlerini işgal et-

meleri sonucu Türkiye'ye göç etmişlerdir. Türkiye'ye göç eden ABHAZ'lara Türkler tarafından (ABAZA) adı takılmıştır.» (x).

ABHAZ'lar kendilerine Apsua derler. İngilizler ABKHAZ, Ruslar ABKHAZY, Gürcüler APKAZİ şeklinde adlandırırılar. Tarih boyunca diğer milletlerde onları, ABHAZ olarak tanıdıkları halde Türkler tarafından onların ABAZA diye isimlendirilmiş olması kanımızca, kelime itibasından (Karışıklık) başka bir yoruma bağlanamaz. Savaşların yarattığı göçlerden başka, çeşitli nedenlerle ana yurtlarından çok önceleri ayrılıp Kafkasyanın Kuzey kısımlarına yerleşen ve bu arada bugünkü (Karaçay-Çerkes) özerk bölgesinde yaşayan bir kısım ABHAZ'lar vardır ki onlarında yine buldukları bölgelerde yanlış olarak (ABAZİN) diye adlandırılmış olduklarını görüyoruz.. Abhazların konuştuğu lehçeye ABHAZCA denir. Gerek ABHAZYA'da, gerek Türkiye vs. memleketlerde aynı dili konuşurlar.

(DEVAMI VAR)

(x) : Bu kelime değişiminin, ABHAZ kelimesinin Türklerce yanlış ve noksan anlamdan ileri gelmiş olmasından başka bir açıklamasını göremiyoruz. İhtimal ABHAZ kelimesi konuşula, konuşula (H) sını kaybederek sadece ABAZ ve ondan sonra da ABAZLAR ve nihayet ABAZALAR şekline girmiştir. (Ş.T.)

İSTANBULDA

İSTANBUL'DA: İstanbul Türkiye Kafkas Kültür Derneği'nin yıllık genel kurul toplantısı 16. MART. 969 tarihinde Beyoğlu Elhamra pasajındaki dernek lokalinde yapılmış yeni yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmişlerdir :

Dr. Cahit Beşgür (Başkan), Prof. Hayri Domaniç (2. ci başkan), Avukat Naci Karaca «2. ci Başkan», Sait Şurdum «Genel Sekreter», Asım Boran «Muhasisip», Yılmaz Uğur «Kültür-Sanat kolu», Murat Ögün «Sosyal yardım kolu», Ömer Büyüka «Araştırma ve yayın kolu», Fahri Özen «Veznedar», Lisan Merzey (Bütçe-Maliye kolu), ve Nazmiye Tuğ «Kadınlar kolu», seçilmişlerdir.

Yeni yönetim kuruluna görevlerinde başarılar dileriz.

HIKÂYE:

BİR AVUÇ TOPRAK

— 4 —

(Geçen Sayıdan devam)

Yazan : HAZRET A. AŞIN

Türkçesi N. Karbeç

Bıkmışız böyle sorgu - suallerden, uzaktan gelen birinin daha başka şeyler sormasını beklerdim.

— Levistemırze Teymır, dedi Bayzet, Miyekuape'den geldi,— fakat adamın hangi iş için gelmiş olduğunu söylemedi. Miyekuape'den gelmiş olması yeter diye düşünmüş olsa gerek.

— Kok'aseko'nun yanında çalışanlardansın sende, değil mi?

— Evet.

— Sizinle ilgili bir işim yok, ama uzak bir yerde bulunmadığını söylediklerinden konuşmak istemiştım seninle... iş sevgisini geliştirmek konusunda... Mısır yetiştirmekle övünüyorsunuz, değil mi?

— Övünmek, övülmek için çalışmıyoruz biz.

— Övülmek, övünmek gerekmez mi size?

— Onun da gereği var, ama en başta işimizi bitirmek isteriz biz..

— Çok güzel öyleyse. Bende kışa doğru gelir, sözünüzü ne derece gerçekleştirmişsiniz görürüm.

Bütün konuşmamız bu. Ülke merkezinin gelen biriyle böylesine bir konuşma yapılmaya da olurdu. Levistemırze'nin isteksiz bir şekilde mavi dudaklarını birbirine yapıştırarak, önemli şeyler söyleyecekmiş gibi bakışı, sesini kalınlaştı-

arak konuşuşu, orta yaşta olmasına rağmen, kendisine oturaklı bir kişi pozisyonu vermek isteği, en sonunda da parmaklarına sıkıştırdığı ağızlığı canını sıkan şeyler oldu. Artık gitmem gerektiğini anlıyarak dışarı çıktım. Bayzet'te çıkmıştı arkamdan;

— Devlet seni on yıl boşuna mı okutmuş, yahu? ne biçim konuşma o senin konuşman?

— Devlet o adamı benden çok okutmuştur, konuşmasını bilmeyen asıl o. Ne övgüsüymüş o tutturduğu şey? Başkanın odasına krulup çene çalmak kolay...

— Vallahi yazık, ormanda büyütülmüş gibisin sanki, yaptığın şeyi kimse yapmaz— Bayzet kırgın bir vaziyette içeriye dönüp girdi.

Hoş biri bu Bayzet! Geçen kış beni çiftlik gençlik kolumun (sekreter yardımcısı) yapmaya kalkışmışlardı. Ben de düşünmüştüm: iyi iş ama, şu sırada yapılacak en yararlı iş çalışıp bol ürün kaldırmanın çaresine bakmak, yoksa hergün bir toplantıya katılmak değil, diye... Kimse alınmasını ama, öbürü çalışmak sayılmaz bence. O zaman ayzet'in bana dediği şeydu: Çocukluk etme aklı başında biri saydığımın peşindeyim senin. Tarla, tarla traktör sürmekle sekre-

terlik bir olabilir mi hiç? Birkaç yıl ge-riye gidecek olursak instrüktörlerin şim-di sekreter olduklarını görürüz... Her geçen gün daha da yükselirler.. «Bana göre insanın ulaşmak isteyeceği yer orası olmamalı, yararının en çok görüleceği yer olmalı..

Bunları düşünme düşünme köyün giri-şine varmıştım. Karanlıkta sigaraların-ın ateşleri parlayan iki kişi Mehoşların bahçesinden çıkmış, kenardaki darbala-rı dolanıyorlardı. Seslerinden tanıyama-dığıma göre, besbelli köyümüzden de-ğiller. Zepşin dediği gibi köyümüz bir yumurta büyüklüğünde alt tarafı, çoluk çocuk dışında tanıyamadığım tek genç bile yoktur.

— Kızı nasıl buldun?, diye biri arka-daşına sordu.

— Fena değil. Bak: Sen ne dersin bilmem ama, doğ:usunu söyleyeyim be-ğenmediğim tarafları var. Bilmem, bel-ki yanlıyorumdur.

— Yanlıyorsun. Ama önemli olan o değil. Görüşün nasıl, benden hoşlandımı dersin?

— Hoşlanmıştı sanırım, ama evlenin-ceye kadar bir kızın kimi beğenip kimi beğenmediği tam anlaşılmaz ki.

— Bende öyle düşünüyorum. Hoşlan-dım kızdan. Ama varsada almam başka. Babasının ne menem bir adam oldu-ğu bilmiyormusun? Anasım da babasını da iyi bilirim ben.

— Onları da sana getirecek değil ya...

— Öyle, Ama...

— Vallahi filozof olmuşsun sende bi-rader! —arkadaşı çıkmıştı, —Yahu yaş-hıların beğenmediğimiz tarafı çok olur. Babası hoşuna gitmiyorsa, kızının güna-hı ne? Yo.. o hususta seninle aynı düşün-

cede olamam. Ufak bir kusur bulsan ba-haneler uydurursun, açık konuş, seni en-gelliyenler mi var bu hususta?

— Canım beğenmesem saatlerce yol tepip gelir miydim?

Kouşmalarını daha fazla dinliye-me-dim. Arkadaşının görüşüne katılmıyanla beraberim ben de. Köyümüzde de vardır öyleleri: Aranırlar, ne istediklerini bilme-den dolaşırlar., emsalleri çoluk çocuğa ka-rışmışlardır, onlar halâ kız peşindedir-ler. Binde bir bir kızı şöyle yola getirir gibi olsalar, «iyi olsaydı benden başka-sı şimdiye kadar alırdı onu» diye bö-tan başka şey olamaz bütün bunlar.

bürlene, böbürlene gezerler. Budalalık.

Dışarıda böyle düşünüp beklerken, Goşefij ışıkları söndürmüştü. Yanına git-mek uygun düşmezdi. Biraz önceki genç-lerden hoşlandımı, yoksa hoşlanmadı mı? Bilmem ki. Beni nasıl karşılar? Üzgün bir amna rastlarsam kendisine, ne yapar? Yanına gitsem sevinir mi?. Eğilip bir sa-ate baktım, on olmuş. Çok önemli şeyler dışında birine gitmek için geç artık. Be-ri taraftaki ırmağın gürlütüsünden başka ses kalmamıştı. ortalıkta.

ir hafta boyunca tarladan çıkmaya-rak işe sarıldık. aharı değerlendirmesek, «bıyığın getirmediyini sakal getirmez» sö-zü gereği, kışın yapabilecek pek şey yok, sakın aldanma kim olsa da: Çouğunca evde bile yatmadım. Hayret yahu, köy kıyısındaki evi düşündüğüm ara sıra çı-kardı, içimden gelen isteği yenmenin da-hadoğru olacağı anlamıştım. Ama bir akşam Goşefij'e komşu kızlariyle bir arada rastladım kulüpte. Beni özlemiş-cesine dikkatli baktığı gözümünden kaç-madı. Durumu kendisi de kavramış ola-cak her halde, hafifçe bir gülümseme-

densonra yanındakilerle konuşmaya da- lar gibi yaptı. Yanına gidince hemen sordu:

— Neredesin, kayboldun mu?

Ben mi kaybolmuşum? Ne cevap vereyim bilemedim, şaşkına çevirdi beni. Oyun başlayınca, benden uzakta bir yere oturmadığını gördüm, yerinde bir cevap verememiş olmama üzül müştüm. İnsan hatasını sonradan anlayabiliyor. Deme- liydim ona: «Niye söylememiştim» va- kit bulamıyorum, yoksa kaybolduğum filân yok, ya da daha dokundurucu ola- rak «gelmekle seni sevindirdiğimi gör- düğüm yok ki», diye. Goşefij'in pek be- ni arayacağını sanmıyorum, ama gözle- riyle beni arayışı, «niye kayboldun?» de- yişi yeniden umutlandırmıştı beni, sön- meye yüz tutan duygularım yeniden can- lanıyordu sanki. Koltuğu benden uzakta değildi, konuşmasını duymak için kulak- larımı kabartıyorsam da, birşey duyamı- yordum, herhalde kendisini iyice perde- ye kaptırmış olacak.

Ansızın aklıma bir düşünce geldi : Oyundan sonra Goşefiji evine götürmek.. evleri oldukça uzakta, yolda konuşmaya bol zaman bulabiliriz.. Oyundan sonra öbür gençler kızlarla çıkıp gittiler. Ben- de kendimi zavallı, şanssız biri görmek- le yetindim, açıkçası, utangaçlığım yü- zünden, diğer gençler kızları alıp gider- lenken, kendimi toparlayıp gerekeni yapa- mamıştım bir türlü. Pıyko bilir bu duru- mumu, bir akşam demişti bana: «Smel, senin gibiler kızlara amma da güçlük çektirirler. Doğrusu söyliyeyim mi ben- de senin gibiydim bir zamanlar. Sonra beni engelliyeni buldum. Kendine gü- venmez, ikide bir turp gibi kızarmaya

devam edersen, yandığının güntüdü, basbayağı köle yaparlar seni. Seni be- ğenip yola gelinceye kadar kız, az ayak- kabı aşındırtmaz... «Seni reddederse?», «Öyle, seni reddeder gibi de yapar, kı- zar, bağırp çağırır, sızlana sızlana lüt- fen söz verdiği de olur, öyledir bu işler: Bütün bunlar dert olur tabii sana.» sız- lanarak ne seözü verecekmiş? «Suratına kocaman bir tokat aşkeder o kadar..» Hoş çocuk doğrusu bu bizim Pıyko! Onun aklına göre gidersen şarkı düzerler san bizim köyde...

Ertesi akşam kulüpte yine karşıla- tım Goşefije

— Kulübe gelmediği akşam çıkmıyor anlaşılan.

— Yarın akşama sana geliyorum, Goşe- frj.

— Demek karar verebilmişsin

Konuşmasıyla, bakmasından beni ar- zular olduğunu anlamıştım, ama belli et- medim. Durumu kendisi de kavramış ola- cak ki, dudaklarını bitiştirip, çevresine bakındı bir süre.

— Niye cevap vermiyorsun?— diye sordum.

— Cadı köpeği olanlardan değiliz biz.

Utandım. Ne zamandan beri Adige kızlarından izin alıp, evlerine gider ol- duk? diye. Goşefij'in böylesine cevap vermesi bundan olacak. Herşeye rağmen yanına gitmemden hoşlanacağını bil- mem sevindirdi beni. Öbür akşamı sa- bırsızlıkla beklemeğe başladım. Artık günler hem ısınmış, hem de uzamıştı. Çalışmakla gerçekten şanslıymışız. Çün- kü bizi biran olsun düşüncelerimizden uzaklaştırabiliyor.

köy çiftliğinin hayvanlarını otlatıyordu bugün. O yüzden bizimle bob bol konuşabiliyordu. Önce benimle şakalaştıktan sonra, mısır yetiştiren gençleri övmeğe başladı, ekinlerden konuştu da onu istersen yemek bile yedirme. En azgın düşmanları yabancı otlardır, Bir tarım mücadele mühendisi görmesin tek, koltuğunda kocaman bir yabancı ot demeti ile koşar, gevşek davrandığından takılır, şakamsı da olsa demediğini bırakmazdı. Böyle bir sırada bize demişti Zeps:

— Biraradaki iki çizgiden biri otluysa eğer, öbürümü de ota boğuncaya kadar rahat edemez. Aman, yavrularım çizilerinizi temiz tutunuz!

— Üzülme sen, Zeps, yabancı otlara dar edeceğiz bu yıl burayı! dedi Pıyko.

İş tek yabancı otlara kalsın, yapacağımızı biliriz biz, alimallah kültüratörlerimiz dişi yetecek kadar keskindir. İş Goşefije gitmek, içimdekileri ona açmak, onu kendime inandırmaktır.

Akşama köy dışındaki eve yollandım.

Kapıyı bana açan, Goşefijın annesi Vunaye'ydi. O yüzden birkaç adım geriye çekildim.

— Sen misin, Smel, gel, gel o kadar utanacak birşey yok dercesine söylemişti Vunaye, Kız komşu kadına dikişe gitti, dönme vakti yaklaştı. Gel sen, içeri gir. Elinden bir iş geldimi rahat bırakmazlar bu insanlar. Bütün bir akşam bir eyvallah uğruna uğraştırırlar.

Peynik kokan bir odaya almıştı beni Vunaye. Masanın yanına oturduğum, kendisi de ellerini bitiştirip kapının yanında (Ketiku) dikildi.

— Şamhanı nasıl, yavrum,— diye sordu.

— Çalışıyor.

— Allah Allah, tarlada çalışmaya ama da bayılırmış bu Şahman. Gücün yerindeyse çalışmak iyi şey, hiç olmazsa biraz para kazanır insan. Çok zahmetçektir annen seni yetiştirmek için, Smel, kalbini kırma.

Annemin gücü olduğu için çalıştığını Vunayenin sanması canımı sıktı. İşe alışmış annem, tarlaya çalışmaya gitme kendisini ölecekmiş gibi sanıyor nerdeyse, yoksa oturayım dese laf söyleyecek kimse yok.

Goşefij gelince annesi çıktı. Gelme sevinmişti kız.

— İyi ki gelebilmişsin buraya kadar,— bana diyordu, —dere kenarında gezinirken görüyorlar seni hep.

—Qok gezdiğim oldu dere kenarında bu sıra.

—Neymiş bakalım suda gördüğün o kadar?

— Dereyi her zaman severim ben. Birşeyler düşünür gibi, masmavi, parıldıyarak, hiç bıkmaz. İki ırmak kavuşacak olsalar kucaklaşıp, köpürdeşip, çok seviyorlar bu mutluluklarına.

— Dereyi o kadar sevmen onun için mi?

—Sen d eistemey misin böyle bir sevince katılmayı? Yoksa kalbin dere yatağındaki taşlara mı döndü?

—Taş kalpli olacak kadar yaşlanmadım henüz.

Onu çekmek istediğim mevzuya Goşefij bir türlü yanaşmadı. İster istemez başka konulara geçtik Goşefijle, birçok açıkça konuşacak kadar içtenlik doğmamıştı aramızda, Goşefijın bütün sözlerinde bir ihtiyat payı olduğu beliriyordu.

İş yerimize yakın bir yerde Zepş Çoğu kızlarda vardır bu tür kuşkular, fazla görmem o kadarlık şeyi. Ayrılrken Göşefij bana;

— Yalançısın sen,— dedi.

— Neden?

— Kızlara yalnız olarak gidiyorsun da ondan.

— Kızlar varacak bulamadıkları için olacak...

Aramızda masa yine oturuyorduk. Ne yaparsın, yüz yaşını geçkin o masa akşam oldumu illede aramızda dikilir, asma küttüğü gibi bacaklarıyla bir türlü aramızdan ayrılmaz, dirseklerimize dayanak olur, istersen de kımıldanmaz... Deyin bana ne yapılabilir bu durumda?

Durmamacasına bir şeyler anlatıyorum ona. Çoğunca ben konuşuyorum, ama konuşmamdan kızın hoşlandığını arasıra gülümseyerek dikkatlice dinlemesinden anlıyorum, artık durdurulabilecek gibi değilim. Göşefij ara sıra konuşmaya karışır hepsi okadar. Konuşmamı bitirecek gibi olursam tatlı tatlı yalvarıyor.

— Anlatsana,— diye.

İş yerimizdeki olaylardan söz ediyorum, traktörcülerin nasıl birbirleriyle yarışarak çalıştıklarını, kaytarmak isteyen biriki kişinin nasıl belli olduğunu söylüyorum. Kâzım, boyuna puvantöre çatıyor. kendisine iş satlerini yazmadığını söylüyor. Aç gözlülüğünden yapıyor bütün bunları, lafını keseceğini bilsem, kendi iş saatimden verirdim ona. Aleride boyuna pürüz yaratır, herkese ad taker, kötülemediğ yok dünyada. Fena çalışmıyor ama, Tanrı huysuz yaratmış. Huysuzlarla topluma uyamıyanları zaten Tanrı doğuştan cezalandırmıştır, bece-riksizliklerinin nedenini birinin üzerine

atmak isterler böyleleri. Çok şey anlatım buna benzeyen, Göşefij gülümsemeseydi yine duracak gibi değildim.

— Gençlik örgütünün toplantısında söylenen bütün bunları.

— Ne oldu, sıkıttım mı yoksa seni bu sözlerle?

— Yo..Niye sıkılayım?

Öyle ya, ne diye kız her üzüldüğüm şeye üzülün? az mıdır kızları dinlediğim, öteberiden, geçenlerden sözederler çoğunca..

— Sizin çalışma yerinizde böyle şeyler olmaz mı hiç?

— Bizim orada kadınlar vardır sadece.

— Asıl onlar ya...

— Niye?

— Onlar da aynı şeylere kızarlar, değil mi?

— Arasır çıkar böyleleri de.

— Bazan tuhaf şeyler düşünürüm, hepimiz genciz daha, ama farkına varamayacağımız, hayatta önemini bir türlü kavrayamayacağımız çok şeyler vardır, ama anılamadığım şey, bir erkek kendisi gibi birine kızsada mazur görülebilir, fakat hergün birbiriyle hırlaşan karı-kocalara ne demeli? ir türlü anılamadığım şey işte bu. Kitap okuyucuların geçenki toplantısında bulunmuş muydunuz?

— Hayır.

— Eğlenceli bir toplantıydı. Eseri tartışılan yazar da Miyekuape'den gelmişti. Çok kimse konuştu. Sıra soru sormaya gelince, kim ayağa kalktı biliyor musun? Blagor'du. «Aşk denilen şey var mıdır?», diye sordu yazara. Herkes kahkahayı basmıştı bu duruma. Altmış yaşına girmiş birinin aşkı halâ öğrenememiş olmasına gülüyordu herkes. «Eğer aşk

varsa, neden yıllardır birlikte yaşadığımız karılarımızla kavga ediyoruz?». Hakettiği cevap şuydu: Budala doğduğundan beri zirdeliymişsin sen. Yazarmın dediğine göre ise, pek kesin konuşmuş sayılmaz ama eşler çalışmayı severlerse, yuvaları sağlam olur, mutlu yaşarlar...

— Çalışırsan ekmek yersin (Uilajeme lij pcsxicst).

— Demek istediği o zaten! Özetlemek gerekirse, dediklerinden çıkarılacak sonuç şu: Çalışan mutlu olur. İnsan kendi çabasıyla elde etmediğini bulamaz.

— Çok yerinde. Çalışırsan kazanırsın, kimseye de muhtaç düşmezsin.

— Kendi payıma... şu an gereğini duyduğum pek bir şey yok. Babadan kalma evde oturuyoruz, yenisini yapabilirsek herşey tamamdır.

— Betonarmemi yapmayı düşünüyorsun evi?

— Önemli değil yeni bir ev lazım bize, hepsi o kadar.

— Kazancın iyi senin, ne diye betonarme yapmıyasın?

— Öyle de yapabilirim.

Sonra da buna benzer şeyler konuştuk. Mehoşların bir başka kızı yakın bir köyde evli. Bir oğlu var onun. Ben de tanırım o çocuğu, çocukluğunda köyümüze geldiğinde, meyve ağaçlarını yolaraktan, mahallemize kadar varırdı. Çocukluğunda yaramaz olmıyan kim ki, ama büyüyünce, bütün bunlar son bulur. İşte bu çocuk beş yıl önce Temür şehrine çalışmaya gitmiş, bol parayla köyüne dönmüştü. Onun evi kadar düzenlenmiş ev yokmuş köylerinde. Meh-oşlara geldiğinde, göklere çıkarmıştı onu konu - komşu.

— Yaman biriymiş doğrusu, böyle biri olabileceğini kimse kestiremezdi önceden.

Neymiş onun başardığı bu kadar övülecek şey? Goşefijden öğrenmek istedim, ama belki incitebilirim kendisini diye sormadım. Ne de olsa akrabası, yakını, kötülenmesine üzülebilir. Hem Goşefijn hoşlanamayacağı şeyleri burada söyleyip, tatlı konuşmamızı sona erdirmek iyi ol-

Çok kimselerden duyulabilir «Yaman çocukmuş doğrusu», «Girdiği yere uymasını bilir», «Ekmeğini taştan çıkarır— Zixetim yivah qixyeqhakvi», gibi sözler. Böylelerinin çoğu hırsızdır, kapkaççdır, insanın kolay tarafından hırsızlık yapmasına «tutturduğunu koparır genç» demek uygun düşer mi? Böyle konşanlar da övdüklerinden iyi olmasalar gerektir. Adıgeler demzler mi, birbirine benzemiyen içmez birlikte (zefemider zedyacuer-epp), diye.

Goşefijn dediği genç o kadar parayı alın teriyle de kazanmış olabilir, Temür uzak yer, orada çok para verildiğini söylerler, bilmem hiç gitmedim.

O akşam Goşefijle çok oturduk. Bitişik odadan artık ses te gelmiyordu, herhald eyatmış olacaklar. Gideyim diye düşündüm. Goşefij karbeyaz ellerini masaya bıraktı. Ben de ellerimi onunkilerinin üzerine koydum. Gözlerini gözlerime dikti kız, ellerini de geriye çekmeksiz. Aramızda masadan başka bir engel kalmadığını, hemen oracıkta belli olmuştu.

Bütün gece uyku girmede gözüme, önümde beni bekleyen işleri düşündüm hep, gelecek mutlu günlerin düşüncesi beni sarhoş etmişti adeta.

(Devamı var)

ÇUKUROVA KUZEY KAFKAS KÜLTÜR DERNEĞİ

Öğrendiğimize göre Adana'da Çukurova Kuzey Kafkasya Kültür Derneği adı altında bir dernek kurulmuştur.

15/ARALIK/1968 Pazar günü yapılan kongremizde İdare Heyetine ve Murakıplığa aşağıda isim ve sanatları yazılı şahıslar;

Muhasip	I. BAŞKAN	HASİP EREN
Z. Yük. Mühendisi	II. BAŞKAN	Necdet DEMİROK
Y. Öğrenci	MUHASİP	Nusret Uysal
Meteoroloji Uz.	G. SEKRETER	Kaplan ATCI
İnş. Taşaronu	Üye (Asil)	Bedri KOĞULMAZ
Tüccar	» »	Ahmet YILDAR
İnşaatçı	» »	Cemil TEZCAN
Tüccar	MURAKIPLIĞA	Mecit ERDOĞAN
Marangoz		Ferit ÇAKAR
Memur		Ayhan ÇAĞLAR

seçilmişlerdir.

Tebrik eder, başarılar dileriz.

DÜZCEDE

Düzce Kafkas Kültür Derneği yıllık genel kongresi 1.12.968 tarihinde Kafkas lokalinde yapılmış ve yeni yönetim kuruluna aşağıdaki zevat seçilmişlerdir:

Haldun Ayla (Başkan)
Nejdet Aksoy (2. Başkan)
Fevzi Tokgöz (Muhasip)
Şefik Ceylan (Sekreter)
Mahmut Varol
Aydın Baykula
Zekai Ak

Yeni görevine başlayan yönetim kurulu çalışma kolları kurmuştur. Başarılar diler tebrik ederiz.